VERSLAGEN EN MEDEDEELINGEN VAN DEN PLANTENZIEKTENKUNDIGEN DIENST TE WAGENINGEN, No. 37.

DE HERDENKING van het 25-jarig bestaan van den Plantenziektenkundigen Dienst

29 November 1924

DECEMBER 1924.
DRUK: H. VEENMAN & ZONEN, WAGENINGEN.

DE HERDENKING VAN HET 25-JARIG BESTAAN VAN DEN PLANTENZIEKTENKUNDIGEN DIENST

29 NOVEMBER 1924

REDE, UITGESPROKEN DOOR IR. N. VAN POETEREN,

INSPECTEUR, HOOFD VAN DEN PLANTENZIEKTENKUNDIGEN DIENST.

Excellentie,
Dames en Heeren,

Bij Koninklijk besluit van 29 November 1899 werd vastgesteld de „Organisatie van den Phytopathologischen Dienst". Daar hieruit de Plantenziektenkundige Dienst van thans is voortgekomen, kan deze dus heden zijn 25-jarig bestaan herdenken.

In ons rusteloos dagelijksch werken moeten wij zulk een gelegenheid aangrijpen om even stil te staan, ten einde den weg te overzien, die afgelegd is om te komen tot het punt, waar we nu zijn, en om na te gaan of het werk, dat verricht is, goed is geweest. Misschien zouden wij ook nog even den weg kunnen beschouwen, die nu verder moet worden opgegaan, maar daarbij verliezen we ons toch zeer spoedig in toekomstspeculaties, die door de omstandigheden misschien een volgend oogenblik reeds volkomen onuitvoerbaar zullen blijken te zijn.

Een beschouwing van den toestand van dit oogenblik trekt mij dan ook meer aan, temeer omdat deze zoowel het verleden als de toekomst in zich draagt.

Het komt mij voor dat het aandeel, dat de Plantenziektenkundige Dienst gehad heeft en nog heeft in de bestrijding van plantenziekten in ons land belangrijk genoeg is, om uwe aandacht voor korten tijd te vragen.

Aanleiding tot de instelling van den, toenmaal genoemden, Phytopathologischen Dienst was de wenschelijkheid, om plantenzendingen naar de Vereenigde Staten van Amerika, vergezeld te doen gaan van een verklaring van een deskundige, dat zij vrij waren van plantenziekten en schadelijke dieren. Deze verklaringen waren aanvankelijk een aanbeveling, later eisch, om de planten in die Staten te kunnen invoeren. Aldaar was gebleken, dat kweekerijplanten een belangrijke rol speelden bij de verbreiding van schadelijke insecten en plantenziekten (men denke hierbij vooral aan de zoo bekende San José Schildluis) en de Ver-

eenigde Staten zijn het geweest, die het eerst op groote schaal waarborgen geëischt hebben, dat de in te voeren levende planten geen aanleiding zouden kunnen geven tot verbreiding van insecten en ziekten, die gebleken waren in hooge mate schadelijk te zijn voor de cultuur.

Het is duidelijk, dat de zich juist in die jaren krachtig ontwikkelende handel van Boskoopsche en andere gewassen op Amerika, met dien eisch rekening moest houden. Toen Prof. RITZEMA BOS dan ook in 1898 een reis door de Vereenigde Staten gemaakt had ten einde de San José schildluis, die door een ongelooflijk snelle vermeerdering in dien tijd zeer veel van zich deed spreken te bestudeeren en hij daarbij kennis maakte met de maatregelen, die in die Staten getroffen werden om verbreiding van dit insect door den handel in planten tegen te gaan, bleek de noodzakelijkheid, om hier te lande een Dienst te stichten, die aangewezen kon worden om de deskundige verklaringen af te geven, die voor den handel noodzakelijk waren en die toezicht kon houden als die San José schildluis of andere insecten zich hier zouden vestigen en uitbreiden.

Het spreekt vanzelf dat Prof. RITZEMA BOS, die zich toen reeds als onderzoeker op plantenziektenkundig gebied en als voorlichter voor den land- en tuinbouw, mede als Directeur van het in 1896 gestichte Phytopathologisch Laboratorium Willie Commelin Scholten een grooten naam had verzekerd, *de* deskundige op plantenziektenkundig gebied in ons land, tot Hoofd van dezen nieuwen tak van Staatszorg werd benoemd. Zoo werd dus op 29 November 1899 de Phytopathologische Dienst ingesteld, met Prof. RITZEMA BOS als Hoofd van den Dienst, wat deze tot 1919 is gebleven

De mannen van 1899 hebben echter dadelijk ingezien, dat het verstrekken van gezondheidsverklaringen aan den handel, met de daaraan verbonden inspectiewerkzaamheden, hoe nuttig en zelfs noodzakelijk ook, niet de eenige taak van den nieuwen Dienst moest zijn. Deze moest op veel ruimere schaal nuttig werk kunnen verrichten en dienstbaar gemaakt worden aan de bestrijding van plantenziekten en insecten op alle plaatsen, waar deze hun schadelijke werking in de culturen uitoefenden. Genoeg toch was toen reeds gebleken hoevele ziekten en insecten, ook zelfs in met uiterste zorg gedreven culturen, voorkwamen en welke groote schade zij, zoowel aan de hoeveelheid als aan de kwaliteit van den oogst, toebrachten. Daarom moest het nieuwe orgaan ook dienstbaar gemaakt worden aan de bestrijding van ziekten, overal waar deze maar optraden, ten einde de Nederlandsche culturen zooveel als maar eenigszins mogelijk was, voor schade te vrijwaren.

In de toelichting, geteekend door Minister GOEMAN BORGESIUS, die bij het Koninklijk Besluit, waarbij de Organisatie van den Phytopathologischen Dienst werd vastgesteld gevoegd is, staat deze dubbele taak van den Dienst: inspecties voor uitvoer en algemeene propaganda voor ziektebestrijding, reeds duidelijk aangegeven.

Deze opzet is tot op heden bewaard gebleven. In de regeling van 1899 worden de inspectiewerkzaamheden het eerst genoemd, omdat zij de aanleiding waren tot de instelling van den Dienst en omdat het duidelijk was, dat de beschikbare krachten volstrekt onvoldoende zouden zijn, om de algemeene voorlichtingstaak op eenigszins uitgebreide schaal tot uitvoering te brengen. De inspecties ten behoeve van den handel moesten daarom den voorrang hebben.

De eerste tien jaren van zijn bestaan heeft de Dienst weinig van zich doen spreken. Hij voorzag in de behoefte, die de handel met de Vereenigde Staten had aan officieele verklaringen, en de zendingen konden geen beter introductiebewijs ontvangen dan de door Prof. RITZEMA BOS geteekende Certificaten, daar deze in de rij der phytopathologen een zeer vooraanstaande plaats innam.

De certificaten werden afgegeven op grond van een of meer inspecties van de terreinen, waar de te verzenden planten gekweekt werden.

Door gemis aan eigen personeel kon de eigenlijke adviestaak, die de bestrijding van plantenparasieten in het algemeen ten doel had, niet tot ontwikkeling komen. Deze werd aanvankelijk door het Phytopathologisch Laboratorium Willie Commelin Scholten, vanaf 1906 door het Rijks Instituut voor Phytopathologie uitgevoerd, voor zoover tijd en personeel daarvoor beschikbaar waren.

De toenemende beteekenis, die overal aan de plantenziekten, zoowel wat hun invloed op de culturen als hun beteekenis voor den handel betreft werd toegekend, mede een gevolg van de zeer snelle vooruitgang der phytopathologische wetenschap, de noodzakelijkheid ook voor ons land om met deze meerdere waardeering rekening te houden en van de resultaten der wetenschap partij te trekken, hebben er toe geleid een betere ontwikkelingsmogelijkheid voor den Dienst te scheppen. Het in 1906 gestichte Instituut voor Phytopathologie beloofde een voorspoedige ontwikkeling; het hield zich bezig met onderzoek en voorlichting.

Het tijdstip werd daarom in 1909 gunstig geacht om door aan den Phytopathologischen Dienst een veel breedere basis te geven, dan deze tot nu toe bezat, van de aan het Instituut verzamelde kennis en ervaring veel meer nut te trekken, ten bate van land-

en tuinbouw. Bij Koninklijk Besluit van 29 Maart 1909 werd daarom de Phytopathologische Dienst opnieuw geregeld.

Daarbij werd aan de voorlichtingstaak een belangrijke uitbreiding gegeven, zoowel door te bepalen, dat de toenmalige Rijksland- en tuinbouwleeraren en andere rijksambtenaren het hoofd van den Dienst behulpzaam zouden zijn bij de uitvoering van zijn taak, als door het in het leven roepen van Commissiën van Advies en van correspondenten, die tot taak hadden in hun omgeving kennis over plantenziekten en schadelijke dieren te verspreiden en de bestrijding van deze te bevorderen.

De geheele inspectietaak met betrekking tot den uitvoer bleef, uit den aard der zaak, aan den deskundigen Dienst opgedragen.

Deze dubbele taak werd vastgelegd in de verdeeling van den Dienst in een algemeenen en een bijzonderen phytopathologischen Dienst, welker werkzaamheden zeer kernachtig in de volgende bepalingen werden geregeld.

De algemeene phytopathologische dienst heeft ten doel de bescherming der cultuurgewassen tegen schadelijke dieren en plantenziekten.

De bijzondere phytopathologische dienst heeft tot taak de inspectie van terreinen en inrichtingen, waarvan de producten geheel of ten deele voor uitvoer bestemd zijn.

Ik wil hier even stilstaan ter beantwoording van de vraag, of het wel noodig was en nog is, voor de bescherming der cultuurgewassen tegen schadelijke dieren en plantenziekten een specialen dienst te onderhouden.

Gaat deze specialisatie niet te ver en zou dit werk, als nevenwerkzaamheid dan, niet even goed verricht kunnen worden door hen, die zich met voorlichting in de andere cultuuraangelegenheden bezig houden?

De beantwoording van deze vraag is zeer eenvoudig. Ongetwijfeld kan ieder, die op het gebied van de landbouwvoorlichting werkzaam is, meer zelfs nog, elke boer of tuinder zelf, als voorlichter voor zijn omgeving optreden. En wij phytopathologen zijn dankbaar, dat dit het geval is, dat niet in elk geval een laboratoriumonderzoek noodig is om een advies te kunnen uitbrengen, want de behoefte aan voorlichting op ons gebied is zoo ongelooflijk groot, dat geen enkele rijksdienst deze op ook maar eenigszins voldoende wijze kan geven. Laat iedereen, die daartoe de kennis en de geschiktheid gevoelt, medewerken aan dien grooten taak, want practisch elke land- en elke tuinbouwer heeft jaarlijks meerdere malen behoefte aan voorlichting of heeft een stimulans noodig om een bestrijding uit te voeren, die hij tot nu

toe verzuimd heeft, maar die hem toch voordeelen kan brengen. Met groote dankbaarheid begroeten wij dan ook elken consulent, die in zijn ambtsgebied onze raadgevingen vermenigvuldigt en wij verheugen ons, als een overtuigd land- of tuinbouwer een buurman overhaalt tot het uitvoeren van een bestrijding, die hem voordeel heeft gebracht.

Maar deze voorlichting is niet voldoende. Zeer vaak is een laboratoriumonderzoek noodig, om een ziekteoorzaak met voldoende zekerheid vast te stellen. Onze kennis van de ziekten moet vergroot worden en fouten (b. v. verwarring van twee in hun verschijnselen op elkaar gelijkende, maar toch geheel verschillende ziekten, foutieve waarnemingen) moeten hersteld. Elk jaar treden nieuwe ziekteverschijnselen op, die bestudeerd en waartegen middelen gezocht moeten worden. De wereldliteratuur op phytopathologisch gebied moet bestudeerd worden, omdat de elders gedane waarnemingen en de daar gevonden bestrijdingsmethoden voor ons land van zeer groote waarde kunnen zijn (men denke aan emeltenbestrijding, koolkragen e.a.). Nieuwe bestrijdingsmiddelen moeten worden bedacht en beproefd; op de markt gebrachte nieuwe middelen moeten onderzocht worden op hun werkzaamheid, vrijwel steeds op verschillende plaatsen tegelijk. Voor al deze werkzaamheden zijn vakmenschen noodig, menschen die zich geheel aan dat onderdeel der wetenschap en de practische toepassing ervan kunnen wijden. De wetenschap der plantenziektenkunde is te omvangrijk om overal als bijvak beoefend te worden en zij is te belangrijk om dit op onvoldoende wijze te worden gedaan. Men ga slechts de literatuur na; wie zou deze, naast die van andere takken van wetenschap kunnen bestudeeren? Trouwens reeds jarenlang is het studieveld der plantenziekten zoo groot, dat het afzonderlijk bewerkt moet worden; over de geheele wereld heeft men afzonderlijke phytopathologische instellingen met phytopathologen. Het spreekt vanzelf, dat voor ons land één centrale instelling voldoende is, die eenerzijds de behoeften leert kennen en aan de andere zijde de maatregelen beraamt om in die behoeften te voorzien.

Hierbij zij opgemerkt, dat de specialisatie in ons land minder ver doorgevoerd is dan in de meeste andere landen. Op het voorbeeld van onzen leermeester Ritzema Bos zijn zij, die zich aan het voorlichtingswerk, met alles wat daarbij behoort, wijden, werkelijk plantendokters, d.w.z. zij specialiseeren zich niet in entomologische of mycologische richting, zij houden zich niet alleen met insecten of alleen met schimmels op, maar zij bestudeeren en adviseeren over *alle* ziekten en beschadigingen, die aan cultuurplanten kunnen voorkomen. Deze toestand is uit-

zondering; misschien zelfs een unicum. Zelfs in Engeland, waar de plantenziektenbestrijding onlangs op uitnemende wijze is geregeld en waar men ook aan het advieswerk veel aandacht wijdt, geeft de eene onderzoeker slechts advies over dierlijke beschadigingen en de andere over door plantaardige organismen veroorzaakte ziekten.

Wij zijn echter van meening, dat in het voorlichtingswerk beschadigingen door dieren veroorzaakt niet gescheiden mogen worden van de eigenlijke plantenziekten en dat de land- of tuinbouwer bij denzelfden plantendokter advies moet kunnen verkrijgen, zoowel over de bestrijding van de eene als van de andere. In de praktijk zijn zij te vaak verbonden, om ze afzonderlijk te behandelen. Maar dit brengt onvermijdelijk mede, dat het gebied, dat wij bestrijken moeten, zeer groot is en het kost ons werkelijk veel inspanning om bij den steeds toenemenden omvang der phytopathologische kennis, ,,bij'' te blijven. Daaruit volgt echter onmiddellijk dat het denkbeeld, de geheele voorlichting als bijzaak te doen waarnemen, alleen kan opkomen bij iemand die niet weet, wat daaraan vast zit.

Wat ik zoo juist gezegd heb geldt echter niet voor het meer diepgaand onderzoek. Dit eischt concentratie en dus ook specialisatie, maar aangezien de praktijk hier en op zooveel andere plaatsen onmiskenbaar geleerd heeft, dat bij de eischen. die het diepgaand onderzoek aan den onderzoeker thans stelt, dit in denzelfden persoon niet vereenigd kan worden met voorlichtings- en propagandawerk, kan ik dit punt in mijne beshouwingen verder laten rusten.

De algemeene phytopathologische dienst is dus, in het reglement van 1909 in het leven geroepen, om de cultuurgewassen tegen schadelijke dieren en plantenziekten te beschermen. Eenvoudiger kon de groote taak wel niet aangeduid worden. De levendige propaganda voor ziektenbestrijding, de velerlei wijzen, waarop de dienst getracht heeft en nog tracht voorlichting te geven en daadwerkelijke hulp te verleenen, moeten in het licht van deze bepaling bezien worden. Voor propaganda geschikte kennis was er genoeg, maar de toepassing liet zeer veel te wenschen over. De schade, die plantenziekten aanrichtten, werd door de meeste land- en tuinbouwers niet beschouwd als iets, waartegen wat te doen was, maar als een risico van het bedrijf. Bij zeer velen waren plantenziekten een onbekend begrip en het was dus de taak van den Dienst om eerst aan velen duidelijk te maken, wat eigenlijk ziekten waren en verder om te doen weten, dat in vele gevallen de schade maar niet als een bedrijfs-

risico beschouwd en zonder veel morren gedragen moest worden, maar dat daartegen met vaak eenvoudige middelen zeer veel te doen was, waardoor de bedrijfsuitkomsten vaak niet onbelangrijk verbeterd konden worden. Onder deze omstandigheden kon met slappe middelen niet gewerkt worden; krachtig is de zaak aangevat en met succes. In vier jaar tijd werd het carbolineum tot *het* bestrijdingsmiddel tegen dierlijke parasieten op vrijwel alle boomkweekerijgewassen gemaakt; in twee jaar werd de spruitvreter of knopworm der bessenstruiken, waartegen men machteloos gestaan had, practisch onschadelijk gemaakt; hetzelfde geschiedde met de roode worm der frambozen; in enkele jaren werd het aanleggen van lijmbanden om de vruchtboomen in verschillende streken algemeen; in vijf jaar werd de koolkraag van een absoluut onbekend of als onpractisch beschouwd bestrijdingsmiddel tegen de larven van de koolvlieg, het meest natuurlijke en algemeen toegepaste middel tegen dit insect; in weinige jaren nam het gebruik van zaadontsmettingsmiddelen in den landbouw enorm toe; het selecteeren van aardappelen ter voorkoming van ziekten als bladrol en mozaiek heeft in ons land, waar de aard dezer ziekten het eerst is vastgesteld, mede door ons voortdurend werken een uitgebreidheid gekregen als nergens anders op de wereld. En er zullen slechts enkele jaren noodig zijn om ons nieuw bestrijdingsmiddel tegen emelten algemeen in toepassing gebracht te zien.

Dat bij zulke resultaten van ons gezegd wordt, dat wij, „geïnfecteerd zijn met overijver" is op zijn zachtst uitgedrukt wel zeer onvriendelijk. Wij behooren niet tot de menschen, die in elke zwam een „gevaarlijke vijand" en in elk insect „een plaag" zien. Integendeel, de practische beteekenis van de parasiet en de practische toepasbaarheid der bestrijdingsmiddelen vormen het uitgangspunt voor onze bemoeiïngen.

Maar met beide voeten op den bodem der practijk staande kunnen wij, beter dan anderen, beoordeelen, wat onze land- en tuinbouwers noodig hebben op het gebied der voorlichting. Zonder bemesting zou men, als de bodem maar vruchtbaar is, desnoods nog land- of tuinbouw kunnen drijven, maar ook op den besten grond kan de gerst te gronde gaan aan strepenziekte, kunnen de aardappelen een misoogst geven door allerlei ziekten, kunnen insecten een oogst vernietigen en ook, en dit is niet minder van belang, in exportkulturen kan een zeer klein percentage zieke of aangetaste planten de geheele kultuur van ex port uitsluiten.

Elke land- en tuinbouwer heeft jaarlijks hulp en voorlichting noodig bij de bestrijding van de ziekten, die zijn gewassen be-

dreigen. De bereikte resulaten zijn mooi, maar tegenover de tientallen, die nu zelf kunnen beoordeelen, dat er iets niet in orde is met hunne gewassen en wat daartegen gedaan moet worden, staan nog honderdtallen, die dit niet kunnen of die steeds een opwekking en waarschuwing of hulp noodig hebben. Dezen zullen niet bereikt worden, als niet bij voortduring op de ziekten, hunne verschijnselen, hun beteekenis en hun bestrijding gewezen wordt. Wil men dit overijver noemen; het zij zoo. Dan zal de land- en tuinbouwende bevolking in dit opzicht alleen door overijver kunnen worden gediend.

De belangen van cultuur en exporthandel, die een krachtige bestrijding van plantenziekten noodig maken, laten een verslapping in deze actie niet toe.

In de wijze van uitvoering van de taak van den bijzonderen phytopathologischen dienst n.l. den handel datgene te verschaffen wat met betrekking tot plantenziekten bij den invoer in andere landen geëischt werd, is na 1909 een belangrijke verandering gebracht. De Dienst van 1899 gaf zijn verklaringen af naar aanleiding van een (of meer) gehouden inspectie(s) van de terreinen van den exporteur, en ook het reglement van 1909 noemt alleen de terrein-inspectie als basis voor de afgifte van gezondheidsverklaringen. Dat was voor dien tijd blijkbaar ook voldoende. Het is echter duidelijk, dat dit niet zoo kon blijven. Afgezien nog van de omstandigheid, dat een exporteur niet alleen de door hem zelf geteelde producten verzendt, maar ook die, welke door anderen zijn voortgebracht, of zelfs van het feit dat een exporteur alleen handelaar kan zijn en dus zelf geen kweekerijen heeft, kan een inspectie van terreinen nooit een geschikte basis zijn voor de afgifte van verklaringen. U behoeft u maar even in te denken in de onmogelijkheid om op een onderzoek van een kruisbessentuin een verklaring af te geven voor het niet aangetast zijn van de kruisbessen door Amerikaanschen meeldauw. En hoe zou men zekerheid kunnen krijgen dat een, voor een bepaald terrein afgegeven certificaat, alleen voor de producten van dat terrein gebruikt zou worden? Ik ben er van overtuigd, dat elke handelaar voor zich zelf sterk genoeg is om aan de verleiding, die hierin gelegen zou zijn, weerstand te bieden, maar ik wil voor zijn gerustheid aan zijn concurrent de gelegenheid, om grootere winst te behalen, volkomen ontnemen. Tegen terreininspecties als basis voor de afgifte van gezondheidsverklaringen gelden nog een reeks andere bezwaren, die ik hier niet zal noemen. Het zij voldoende indien ik vermeld, dat dit principe in de tweede helft van 1909 is verlaten en ver-

vangen door inspectie der zendingen. En hier blijkt hoezeer de advies- en de inspectiewerkzaamheid van den Dienst verband met elkaar houden, want terwijl aan den eenen kant door een levendige advieswerkzaamheid de omstandigheden steeds meer geschikt gemaakt werden voor doorvoering van zendinginspectie, maakte die zendinginspectie het aan den anderen kant weer mogelijk, meer voorlichtingswerk te verrichten. Immers, voor het inspecteeren van de zendingen was personeel noodig en het spreekt van zelf, dat dit vast personeel moest zijn. Het herkennen van de wintertoestanden van allerlei insecten (spint- en bladluiseieren, schild- en dopluizen, popjes, enz.) en het opzoeken van schimmelaantastingen aan bladeren, takken, wortels van boomkweekerijgewassen, zoowel op het veld als in de pakloods, is nu niet zulk een eenvoudig werk, te meer niet, daar men steeds op onverwachte vondsten en nieuwe vormen bedacht moet zijn, welker herkenning en verwijdering van evengroot belang is als van de bekende parasieten. Ook om het werk met voldoende snelheid te kunnen uitvoeren, moest over geschoold personeel beschikt kunnen worden.

Het was dus noodig, dat de Dienst voor dit werk personeel kreeg en met dankbaarheid wil ik hier vermelden, dat het noodige personeel steeds toegestaan is geworden. Maar verzending van boomkweekerij-gewassen, het product dat in 1909 alleen onder contrôle stond, heeft slechts plaats gedurende het winterhalfjaar, zoodat het personeel gedurende het zomerhalfjaar voor andere werkzaamheden beschikbaar was. Deze werkzaamheden behoefden echter niet, zooals weleens beweerd wordt door menschen, die dezen ontwikkelingstijd niet medegemaakt hebben, gezocht te worden, maar zij waren er reeds en zij drongen zich zelfs zeer sterk op.

Wat er in dien tijd door het personeel verricht is aan opsporings-, advies- en bestrijdingswerk vervult mij nog steeds met bewondering en ik ben het dankbaar voor den voorbeeldigen ijver, dien het betoond heeft en die den Dienst in zeer korten tijd het aanzien heeft gegeven, dat deze thans nog bezit. Maar tevens wil ik de groote medewerking herdenken, die eerst en vooral de boomkweekers en hun organisaties, later ook anderen, wier belangen wij behartigden, bij ons werk hebben verleend.

Ons veld van bemoeiïngen vormden eerst de boomkweekerijen en het personeel leefde als het ware op die boomkweekerijen. Wat er in dien tijd al niet gespeurd en onderzocht is, wat er al niet aan bestrijdingsmaatregelen is beproefd, gepropageerd en aan bestrijdingen is georganiseerd! En al dit werk was noodig; hoog noodig zelfs. Want nauwkeurige beschouwing van de ge-

wassen toonde al spoedig aan, dat de zuiverheid ervan nog belangrijk kon worden opgevoerd en als wij dit zelf niet gezien hadden, dat zouden de lijsten, die Amerika publiceerde van ,,parasieten'', die het met de loupe op de ingevoerde producten had gevonden, ons er wel van hebben overtuigd, dat wij nog verder moesten. Zeker is het, dat de boomkweekerijen in die jaren een schoonmaak gehad hebben, als wel nooit te voren en waarschijnlijk nergens elders ter wereld ooit heeft plaats gehad. En toen het werk op de boomkweekerijen goed liep, is het personeel met ijver aan een nieuwe taak begonnen, n.l. om de verspreiding na te gaan van enkele bepaalde parasieten en ziekten, die van groot economisch belang waren en waartegen zeer goed werkende bestrijdingsmiddelen konden worden aangegeven. Daarop volgde dan weer propaganda voor de bestrijding. Met deze werkmethode zijn de resultaten verkregen, die ik hiervoor heb genoemd; zijn bestrijdingen, die vroeger niet gelukt of niet toegepast waren in enkele jaren tijds ,,erin'' gebracht en sinds dien eigendom gebleven van de land- en tuinbouwers.

De Plantenziektenkundige Dienst heeft in dien tijd veel, zeer veel van zich doen spreken, zeker niet minder dan nu; hij roerde zich overal, waar hij maar een mogelijkheid zag, om met bestrijding een begin te doen maken; hij drong zich als het ware overal in en toch.... toen heeft niemand ons beschouwd als te zijn geinfecteerd met overijver! Men ziet hieruit, dat dezelfde zaak op verschillende tijdstippen wel zeer verschillend kan worden beoordeeld.

Al zijn de omstandigheden van nu niet meer precies gelijk aan die van de jaren, waarin dit werk begonnen is, toch zal niemand, die eenigszins met den tegenwoordigen toestand bekend is, ontkennen, dat ook thans nog doelbewuste voorlichting, opwekking en hulpverleening volstrekt noodzakelijk zijn om de land- en tuinbouwers ten volle de voordeelen te doen genieten van de vorderingen der phytopathologische wetenschap. Daarom moet de propaganda worden voortgezet, nu zelfs met meer kracht dan vroeger, omdat nu meer dan ooit te voren de plantenziekten niet alleen in de teelten, maar ook in den handel in zeer vele producten een rol van beteekenis spelen. In verband met het overwegend belang dat ons land heeft bij een grooten export dwingt dit tot de grootste waak- en werkzaamheid.

Ik herhaal, dat in het samengaan van de inspectiewerkzaamheden met die voor opsporing en voorlichting de sleutel heeft gelegen voor het vele en goede werk, dat in de beide onderdeelen van onze taak verricht is. Vooreerst geeft het een volledige benutting van de werkkracht der ambtenaren en verder scherpt

het opsporings- en advieswerk het oog van den controleerenden ambtenaar en geeft het hem een phytopathologische ontwikkeling, die voor een goede uitvoering van de inspecties toch noodig is, terwijl goede en geroutineerde controleurs noodig zijn om snel de groote massa's te verwerken, die in de pakloodsen voor de verzending worden aangebracht en om de afgegeven verklaringen de betrouwbaarheid te geven, die voor onzen uitvoerhandel zoo absoluut noodig is.

Op deze betrouwbaarheid, die de waarde uitmaakt van de verklaringen, moet in het bijzonder de nadruk gelegd worden. Men vergete niet, dat elk importeerend land zich het recht van inspectie bij invoer voorbehoudt, dat het dus volstrekt niet zonder meer aanneemt, wat het exporteerend land het voorlegt. Er zijn landen, die van dit recht voortdurend gebruik maken, o.a. de Vereenigde Staten en Canada. Welk een ongelooflijk groot voordeel is er niet in gelegen, als bij de inspectie bij aankomst rekening gehouden wordt met het land van uitvoer, dus als bij de Hollandsche zendingen gedacht wordt: ,,uit Holland, dus natuurlijk goed''. Schade en oponthoud kunnen daardoor voorkomen worden. Betrouwbaarheid, werk leveren zoo goed als de omstandigheden dit toelaten, moet onze leus zijn en zal onze leus blijven. De Plantenziektenkundige Dienst heeft op dit oogenblik het vertrouwen van het buitenland; hij zal alles doen om het te behouden.

De ontwikkeling van den inspectiedienst heeft zware eischen gesteld aan personeel en organisatievermogen. De overgang van de terreininspecties naar de zendinginspecties, tusschen 1909 en 1912 heeft veel werk en moeilijkheden opgeleverd, maar dat tijdperk was rustig en gemakkelijk, vergeleken bij wat wij vanaf 1919 te doen kregen. Toen stapelden zich de voorschriften op; het begon met inspectie van alle bloembollen voor Amerika en verscherping van het toezicht op de boomkweekerij-gewassen; daarop kwamen alle bloembollen, alle boomkweekerij-gewassen en aardappelen voor Engeland, gevolgd door de kruisbessen voor dat land. Andere landen, voor onzen handel van minder beteekenis, kwamen daarbij. Toen alles, wat naar Canada ging; de aardappelen voor verschillende landen. En voor dit alles geldt thans bij uitvoer: Certificaat van den Plantenziektenkundigen Dienst.

Het organiseeren en het uitvoeren van al die inspecties is niet vanzelf gegaan. Er is door ons allen, in Wageningen en daarbuiten, hard gewerkt om alles op tijd gereed te hebben en om de regelingen zooveel mogelijk aan de bestaande werkwijzen te doen

aansluiten. Ik breng het personeel hulde voor den ijver en de werklust, betoond bij de uitvoering van zijn moeilijk en verantwoordelijk werk en met gerustheid durf ik het oordeel van den handel af te wachten over de wijze, waarop wij den ons opgedragen taak hebben volbracht.

Dat onze inspectiewerkzaamheden aan kritiek bloot staan, is zoo vanzelf sprekend, dat ik dit hier wel niet behoef te vermelden. Bij de uitoefening van dit werk worden wij niet, zooals bij het voorlichtingswerk beschouwd als de helpers, die goed komen doen, maar zijn wij de critici, die oordeelen en veroordeelen. En bovendien weet een aantal menschen, zooals men dat noemt, den baas niet van den knecht te onderscheiden en wijt men de moeilijkheden, die al die invoerbepalingen met de daaraan verbonden inspecties en papieromslag opleveren, aan ons, inplaats van zijn opmerkingen naar de hoofdsteden van de landen van invoer te zenden. Anderen meenen, in een overdreven krachtswaan, dat het slechts een leelijk gezicht en misschien nog een paar argumenten behoeft te kosten, om al die maatregelen, of althans het grootste deel ervan, te doen verdwijnen. Weer anderen verwachten zeer veel heil van een zekere onnoozelheid, die geen ziekten kent; aardappelziekten, nooit van gehoord, kome hier niet voor!

Er moge in deze meeningen en opvattingen misschien een kleine kern van waarheid zitten, maar zij lijden allen aan het euvel, dat men zich te weinig rekenschap geeft van den feitelijken toestand.

In alle landen speelt de bestrijding van plantenziekten thans een rol van beteekenis en de phytopathologen in alle landen zijn bezig maatregelen te ontwerpen om te voorkomen, dat de strijd, die zij binnen hunne grenzen voeren tegen die ziekten, niet nutteloos of althans minder doeltreffend wordt door den invoer van ziekten en parasieten op planten en plantenmateriaal. Dat van dit streven door anderen, die kans zien daaruit geldelijk voordeel te halen, gebruik gemaakt wordt om hunne belangen te dienen, mag waar zijn, maar van de phytopathologen mag men niet anders aannemen, dan dat zij de phytopathologische belangen dienen. Dit streven nu naar maatregelen is zoo algemeen en zoo krachtig, dat alle andere bevorderende omstandigheden daarbij in het niet vallen. Wie zou willen beweren, dat ons land het voorbeeld gegeven heeft, is zeer slecht met de feiten bekend. Nederland houdt slechts toezicht op den invoer van kruisbessenstruiken uit alle landen en op dien van aardappelen uit Engeland, Duitschland en Polen. Als men bedenkt dat laatstgenoemde invoer uit Engeland uitsluitend en

uit Duitschland en Polen bijna uitsluitend uit pootaardappelen bestaat, het product dus, waarmede de ziekten in het bijzonder worden overgebracht, dan zal men moeten toegeven, dat ons voorschrift er heel anders uitziet dan dat van andere landen, die *alle* aardappelen, dus ook die voor consumptie bestemd, onder contrôle stellen.

Wij geven dus in dit opzicht volstrekt niet het voorbeeld en wij zijn dan ook, wat elk weldenkend mensch onmiddellijk zal toegeven, volstrekt niet aansprakelijk voor den vorm en den omvang der maatregelen, die het buitenland ter bescherming zijner culturen noodig acht. Wij betreuren ze evengoed als elke kweeker en elke exporteur, want het gaat ons volstrekt niet voorbij, dat in die voorschriften allerlei handelsbelemmeringen gelegen zijn. Integendeel, wij maken er dagelijks kennis mede. Maar als er voorschriften komen, dan kunnen wij niet wachten met het nemen van maatregelen, tot de pogingen om ze in ons voordeel te wijzigen of om ze op te heffen geslaagd zijn. Het is de taak van den Plantenziektenkundigen Dienst te zorgen, dat de handel ondanks belemmerende bepalingen zoo vlot mogelijk kan verloopen en dat de voorschriften op zoodanige wijze worden uitgevoerd, dat het buitenland daarin vertrouwen kan stellen. Daarmede geven wij volstrekt niet te kennen, dat wij het met al die voorschriften eens zijn, maar pogingen, die eventueel aangewend worden om die voorschriften gewijzigd te krijgen, verminderen voor ons in geen enkel opzicht de noodzakelijkheid, ons op het oogenblik in te stellen op de nu geldende eischen.

Of het buitenland zijne voorschriften geeft met het oog op internationale werkverschaffing of om andere redenen, doet er, als het oogenblik voor export daar is, volstrekt niets toe. Bij de grens moeten de papieren in orde zijn en wij hebben daarvoor te zorgen. En zij die weten hoe weinig tijd er meermalen gelegen is tusschen het oogenblik, waarop een voorschrift bekend gemaakt wordt en dat, waarop het uitgevoerd moet worden en die de moeilijkheden kennen, die bij de inspectie overwonnen moeten worden, zijn niet degenen, die ons werken het hardst becritiseeren.

De bewering als zouden wij te veel publiceeren over de hier te lande voorkomende ziekten, houdt in het geheel geen steek. Elk land publiceert alles over de plantenziekten, die daar worden waargenomen. Frankrijk publiceert, dat het de Coloradokever heeft in zijn aardappelvelden; Denemarken deelt het voorkomen van aardappelwratziekte mede en verbiedt zelfs, niet eens op voorschrift van het buitenland, de export van aardappelen uit een oppervlakte met een straal van 5 K.M. rond de besmette

plaatsen. Allerlei opgaven, met nauwkeurige plaatsaanduiding, worden gepubliceerd in allerlei landen en dit ondanks de kans op moeilijkheden, die de handel daardoor kan ondervinden. Indien ons land op deze algemeene regel een uitzondering wil maken, dan laat ik de verantwoordelijkheid voor de gevolgen gaarne aan anderen over. De Nederlandsche Plantenziektenkundige Dienst wordt geacht alle gegevens over plantenziekten te bezitten, die in ons land waargenomen zijn, ten einde de maatregelen te kunnen nemen, die in elk bijzonder geval noodig geacht worden en om bij de inspecties voor den uitvoer met die kennis rekening te kunnen houden. De Dienst behoeft deze gegevens niet met ophef aan het buitenland aan te bieden; dat zou volstrekt verkeerd zijn en dat is ook nooit gedaan. Maar de Dienst mag met die gegevens geen geheimzinnigheid betrachten. Met een onnoozel gezicht komen wij tegenover onze deskundige vakgenooten in het buitenland niet ver. Men bedenke verder dat een geheim, dat meerdere personen kennen, vroeg of laat toch bekend wordt. Ik kan mij geen voorstelling maken van den indruk, dien het in het buitenland zou maken, indien bleek, dat wij opgaven, waaraan dit buitenland waarde hecht, bleken te hebben achtergehouden.

Over de waarde en de uitwerking van protesten zal ik niet veel zeggen. Zij kunnen zeer zeker noodig zijn en wij hebben in alle daarvoor in aanmerking komende gevallen onze bijdragen daartoe geleverd. Men bedenke echter wel, dat hierbij dan phytopathologische argumenten aangevoerd moeten worden.

Eén critiek treft de waarde van ons inspectiewerk. Het zou oneconomisch improductief en dus verwerpelijk zijn. Het spreekt vanzelf, dat deze opmerking, indien zij juist was, van zeer grooten invloed geweest zou zijn op onzen werklust, want het is voor iemand, die het zich tot plicht acht in de maatschappij nuttig werk te verrichten, wel zeer teleurstellend, indien zijn werk nutteloos blijkt te zijn.

Ik ben echter geheel gerustgesteld, nadat ik mij om inlichtingen gewend had tot een hoogleeraar in de staathuishoudkunde aan één onzer Universiteiten, dien ik persoonlijk ken. Deze deelde mij namelijk mede, dat alles wat het ruilverkeer bevordert, oeconomisch productief is. Bevorderen is ook het opruimen van belemmeringen. Wij kunnen van Nederlandsch standpunt buiten beoordeeling laten of belemmeringen resp. eischen, door buitenlandsche gouvernementen aan zekere Nederlandsche exportartikelen gesteld, oeconomisch, hygiënisch of wat ook, gerechtvaardigd zijn. Opvolgen van die eischen beduidt bevordering van den handel en is uitsluitend om die reden productief te

achten. Aldus mijn geachte hooggeleerde zegsman. In zijn gezelschap acht ik mij voldoende beschermd tegen opmerkingen over de improductiviteit van ons inspectiewerk.

Ik wil mijn bespreking van de critiek, waaraan ons werk en speciaal ons inspectiewerk bloot staat, besluiten met het volgende. Te midden van een ijzige stroom van op- en aanmerkingen die over ons uit één onzer Noordelijke provincies werd uitgegoten, trof mij een vergelijking. Er werd namelijk gesproken over ,,de pyramide van den Plantenziektenkundigen Dienst". Ik hoop, dat die vergelijking terecht is gemaakt. Want de pyramide kenmerkt zich door grooten eenvoud en strengheid van vorm, zijn lijnen streven opwaarts, wijzen naar hooger, terwijl toch het grondvlak breed en stevig is en het geheel een stabiliteit heeft, als bij geen ander lichaam voorkomt. En de Egyptische pyramiden toonen wel aan, dat, als zij slechts van stevig materiaal opgebouwd zijn, zij eeuwen kunnen trotseeren.

Ik hoop, dat de Plantenziektenkundige Dienst aan deze vergelijking mag voldoen.

TOESPRAAK VAN ZIJNE EXCELLENTIE
Jhr. Mr. CH. RUYS DE BEERENBROUCK,

MINISTER VAN BINNENLANDSCHE ZAKEN EN LANDBOUW.

Het is mij bijzonder aangenaam deze feestelijke bijeenkomst te mogen bijwonen en aldus van de belangstelling der Regeerring te getuigen.

De oeconomische beteekenis van plantenziektenbestrijding is zeer groot, speciaal voor een land als het onze, dat op export van land- en tuinbouwproducten is aangewezen. Iedere land- of tuinbouwer weet, dat als hij zijne gewassen nauwkeurig beschouwt, hij vrijwel steeds ziekten en beschadigingen waarneemt en zeer vaak in een mate, die bestrijding of voorkoming loonend maakt.

Het is daarom voor de land- en tuinbouwers van zeer groot belang, dat zij in hunne gewassen de symptomen der ziekten leeren kennen en dat zij gewezen worden op de middelen, die zij kunnen aanwenden om de schade te verminderen. Het herkennen en bestrijden van plantenziekten is geen gemakkelijke taak en de voortdurende waak- en werkzaamheid van den Dienst wordt geeischt, om hierin aan de practici de noodige voorlichting te geven.

De schade, die door ziekten en insecten wordt aangericht, is werkelijk verbluffend groot. Emelten bederven voor vele duizenden guldens aan onze weilanden, niet alleen op de ontginningen, maar zelfs tot in Friesland toe en vernietigen meermalen het geheele gewas, dat op een klaverstoppel wordt gezaaid. Graanziekten kunnen door het veroorzaken van een hollen stand of door slechte korrelvorming de tarwe- en gersteoogst niet onbelangrijk beinvloeden; de wortelbrand speelt in de cultuur van suikerbieten en mangelwortels zulk een rol, dat de toepassing van zaadontsmettingsmiddelen zeer snel toeneemt. Zoo zou ik vele voorbeelden kunnen aanvoeren, maar het zal, vooral in dit gezelschap, wel onnoodig zijn nader de gevaren aan te duiden, die onzen land- en tuinbouw bedreigen. Ons land behoort onder die, waar de practische bestrijding van ziekten tot groote hoogte is opgevoerd en deskundige buitenlanders, die ons land bezoeken, worden door de wijze, waarop dit werk uitgevoerd wordt en door de bereikte resultaten getroffen. De bekende Duitsche entomoloog uit Hamburg, Dr. Reh, liet zich nog onlangs als volgt over onzen Dienst uit: ,,in einer Weise ausgebaut, die unsere Bewunderung und unseren Neid erregen müssen''.

Ondanks de voortdurende bedreigingen door ziekten en insecten, behoort ons land dan ook, uit phytopathologisch oogpunt beschouwd, tot de ,,zuiverste'', maar het is wel gebleken, dat om dit te behouden en zoo mogelijk nog te verbeteren, de voorlichting geen oogenblik verminderd mag worden.

Van nog grooter beteekenis worden onze ,,zuivere culturen'', nu een goede gezondheidstoestand in toenemende mate *eisch* wordt, om gewassen en producten naar het buitenland te kunnen uitvoeren.

Dankbaar voor hetgeen tot nu toe reeds verkregen is, mag de energie inzake plantenziektenbestrijding geen oogenblik verslappen, want de waarde onzer producten daalt enorm, zoodra hun gezondheidstoestand niet voldoet aan de door het buitenland gestelde eischen. Het is daarom voor ons land van groot belang, dat zoowel de behartiging der algemeene phytopathologische belangen, dat is dus de verhooging van het gezondheidspeil onzer gewassen in het algemeen, als de keuringen voor den export worden uitgevoerd door een Dienst, die uit zijne ervaringen met de exportkeuringen weet, aan welke onderwerpen de meeste aandacht geschonken moet worden.

Het is mij een groote voldoening te mogen constateeren, dat onze Plantenziektenkundige Dienst in hooge mate het vertrouwen in het buitenland geniet. Meermalen hebben buitenlandsche phytopathologen verklaard, dat als zij met betrekking

tot de bepalingen op den invoer van planten e. d. alleen met Nederland te maken hadden, zij minder strenge bepalingen behoefden te maken. Dat zij hiertoe, omdat hun bepalingen ook voor andere landen moeten gelden, niet kunnen overgaan geeft ons op dit oogenblik wel geen verlichting, maar uit deze uitlatingen blijkt toch een stemming, die op een gegeven oogenblik voor ons zeer nuttig kan zijn en die wij daarom met alle middelen moeten trachten te behouden. Gelijk U allen bekend is, zijn de eischen, die het buitenland stelt, de laatste jaren zeer toegenomen. In de eerste plaats in de Vereenigde Staten, die de meeste zendingen zeer nauwkeurig onder de loupe nemen. Engeland heeft vrijwel den geheelen invoer van levende planten en van plantenproducten onder deskundig toezicht van den Plantenziektenkundigen Dienst gesteld en is over de resultaten zeer tevreden. België, Denemarken en Frankrijk eischen inspectie voor aardappelen uit bepaalde streken van het land en voor Duitschland is de eisch van een certificaat, door een eigenaardige regeling, nu eens dwingend, dan weer niet. Voegt men hierbij nog de eischen, die onze Oost-Indische koloniën stellen, dan kan men zich eenigszins een denkbeeld vormen van de moeilijkheden, die het streven der verschillende landen, om invoer van plantenparasieten te voorkomen, voor ons medebrengt.

Hoezeer dit alles een belemmering vormt voor onzen handel, zijn wij, dank zij den Plantenziektenkundigen Dienst, in staat den uitvoer te handhaven en nog uit te breiden en met het prestige, dat dien Dienst in het buitenland geniet, is het reeds meermalen gelukt, bepalingen in ons voordeel gewijzigd te krijgen. Dit laatste blijkt niet in het openbaar, maar het is daarom niet minder belangrijk. Ik mag er hier wel op wijzen, dat de Plantenziektenkundige Dienst zich maar niet zonder meer bij de buitenlandsche voorschriften neerlegt, maar wel degelijk tracht, de bepalingen voor onzen uitvoerhandel minder drukkend te maken. Als voorbeelden kunnen hier genoemd worden de Belgische, Fransche, Tsjecho-Slowaaksche en Zweedsche bepalingen op den invoer van aardappelen.

Om een denkbeeld te geven van de groote hoeveelheid werk, die door den Dienst verricht moet worden, zij het voldoende mede te deelen, dat in 1923, onder meer, geinspecteerd werden 182066 colli bloembollen, 39100 colli planten, 38856 ton aardappelen en 4.478.000 K.G. kruisbessen.

Vijf en twintig jaren geleden werd de organisatie van onzen Plantenziektenkundigen Dienst in handen gelegd van Prof. Dr. Ritzema Bos, aan wien dit werk met gerustheid kon worden toe-

vertrouwd. De goede naam, waarin de Dienst zich thans mag verheugen, is zeker voor een niet onbelangrijk deel aan zijn werk te danken. Een woord van hulde aan dien nestor onzer phythopathologen is hier dan ook ten volle op zijn plaats.

De tegenwoordige Directeur, de Heer van Poeteren, is er in geslaagd den arbeid van zijn voorganger op den zelfden voet voort te zetten. Onder zijne leiding heeft de Dienst zich verder ontwikkeld, waarbij rekening moest gehouden worden met de voortdurende toenemende eischen van de ons omringende en andere landen.

Behalve aan hem, nog een woord van dank aan het personeel van den Dienst, dat, menigmaal met opoffering van vrijen tijd, zich beijverde om zorg te dragen, dat de export van onze land- en tuinbouwproducten geregeld voortgang kon hebben.

Ik wil eindigen met de beste wenschen voor onzen Plantenziektenkundigen Dienst in de toekomst, wat tevens insluit, dat de goede naam onzer producten in het buitenland behouden zal blijven.

TOESPRAAK VAN PROF. DR. J. RITZEMA BOS,
OUD-HOOFD VAN DEN PHYTOPATHOLOGISCHEN DIENST.

Dames en Heeren,

Waar het op mijn advies was, dat vóór 25 jaar de Regeering overging tot de stichting van een Phytopathologischen Dienst en waar ik 20 jaar lang aan het hoofd van dezen Dienst stond, zult U mij wel veroorloven, op dezen gedenkdag allereerst een blik te slaan in het verleden.

Daartoe aangespoord door den onvergetelijken J. H. Krelage verzocht mij Mr. C. J. Sickesz, de eerste Directeur-Generaal van den Landbouw, in 1898, eene reis naar de Vereenigde Staten van Noord Amerika te ondernemen, om na te gaan of het gewenscht ware dat de Nederlandsche Regeering maatregelen nam om te trachten, de schade te voorkomen, die misschien zou kunnen ontstaan door een eventueelen invoer van de San José schildluis in ons land.

Mijne reis had plaats in het voorjaar 1898. Toen ik vele besmette kweekerijen en boomgaarden, zoowel in het Westen als in 't Oosten van de Unie, had bezocht, en besprekingen had gehad met den Amerikaanschen Landbouwminister en met verscheidene ambtenaren van diens Departement, met vele Ameri-

kaansche entomologen en met verscheiden kweekers, meende ik uit de verbreiding van de genoemde schildluis in Amerika te kunnen afleiden dat dit insekt hier te lande en allerwaarschijnlijkst ook in de verdere landen van Europa niet *rechtstreeks* schadelijk voor onze culturen zou worden; en later heeft de ervaring geleerd, dat ik juist had gezien.

Toch meende ik dat het noodig was, een Phytopathologischen Dienst in te richten. Immers verschillende Staten van de Amerikaansche Unie, waar de San José schildluis nog niet of nog maar weinig voorkwam, trachtten reeds ten tijde van mijn bezoek aan dit groote land zich te vrijwaren voor den invoer van dit insekt uit andere reeds besmette Staten, door bij iedere zending van ooftboomen en verdere boomkweekersartikelen een certificaat te eischen, afgegeven door een officieel deskundige in den Staat van oorsprong, verklarende dat de zending vrij was van San José schildluis en van andere gevaarlijke ziekten en insecten, die met boomkweekersartikelen zouden kunnen worden vervoerd naar andere kweekerijen of naar boomgaarden. Ofschoon het toen nog eenigszins twijfelachtig was, of deze eisch ook weldra zou worden gesteld aan het uit Europa naar Amerika te zenden kweekersmateriaal, verwachtte ik toch, dat zulks wel spoedig het geval zou worden, en daarom stelde ik aan onze Regeering voor, een Phytopathologischen Dienst te stichten. Dit gebeurde dan ook reeds in November 1899.

Amerika eischte voor de afgifte van een certificaat niet, dat de *zendingen zelve* waren onderzocht, maar alleen dat de terreinen, waar de houtgewassen waren geteeld, geinspecteerd en zuiver bevonden waren. Ik meende dat, waar men in Amerika met terrein-inspecties tevreden was, wij hier te lande voorloopig niet den eisch van inspectie der zendingen zelven moesten stellen, al begreep ik natuurlijk heel goed, dat om allerlei voor de hand liggende redenen, die inspectie der terreinen van de boomkweekers-exporteurs onmogelijk een voldoenden waarborg kon geven voor de zuiverheid der zendingen.

Wij moesten ons tot terrein-inspectie bepalen, want de Phytopathologische Dienst mocht maar heel weinig kosten; veel deed de Regeering toen nog niet voor de belangen van Land- en Tuinbouw. Ik werd tot hoofd van den phytopathologischen Dienst benoemd; de inspecties, voorzoover zij niet door mij zelve verricht werden, kon ik laten verrichten door land- en tuinbouwleeraren, die mij dan ook zeer bereidwillig ter zijde stonden.... als zij er tijd voor hadden, want zij hadden toch reeds een zeer drukken werkkring.

Ik was ten tijde van de oprichting van den Phytopatholo-

gischen Dienst Directeur van het phytopathologisch laboratorium Willie Commelin Scholten en Buitengewoon Hoogleeraar aan de Universiteit te Amsterdam, en gaf tevens geregeld nog lessen aan de toenmalige Rijks Hoogere Land- en Boschbouwschool te Wageningen. Daarbij kreeg ik jaarlijks honderden toezendingen van zieke of beschadigde planten met vragen om inlichtingen betreffende den aard der plaag en de middelen tot voorkoming en bestrijding. Dat alles moest worden onderzocht en beantwoord. Voor al mijn werk beschikte ik over de assistentie van een amanuensis. Spoedig na het in werking treden van den Phytopathologischen Dienst echter kreeg ik er er een wetenschappelijk gevormd persoon als assistent bij. Het is te begrijpen dat ik toen vaker een veertien-urigen werkdag had dan een acht-urigen.

In 1906 vertrok in naar Wageningen en nam het Directoraat op mij van het daar pas opgerichte Instituut voor phytopathologie, waarbij mij tevens de betrekking van Hoofd van den Phytopathologischen Dienst bleef opgedragen. De eerste jaren had ik ook te Wageningen slechts een assistent en een amanuensis. Het was hoogst moeilijk, geschikt personeel er bij te krijgen, omdat er geen vaste salarisregeling voor de ambtenaren van het Instituut voor phytopathologie en bij den Phytopathologischen Dienst bestond, zoodat in 't algemeen bekwame personen liever een betrekking aanvaardden, die vaste vooruitzichten bood.

Eerst toen de groote oorlog reeds eenigen tijd had geduurd, kwam er eene vaste salarisregeling tot stand, waarop ik ongeveer 10 jaar lang telkens weer had aangedrongen. Inmiddels mocht het mij toch enkele jaren na mijne komst te Wageningen gelukken meer wetenschappelijk gevormd personeel aan het Instituut en bij den Dienst geplaatst te krijgen, dat mij van een gedeelte van mijn arbeid kon ontlasten. Successievelijk kreeg ik nu ook de hulp van controleurs, wier taak het was, de terreinen te inspecteeren van kweekers, die inspectie hadden aangevraagd. Toen er eindelijk zooveel controleurs waren, dat er in al de verschillende groote centra van boomkweekerijen één of meer konden worden gestationeerd, terwijl er ook nog één of twee te Wageningen gevestigd bleven, toen kon worden overgegaan tot de inspectie der zendingen zelve. Eerder kon dat niet geschieden, want er was vroeger geen personeel voor.

Zelf heb ik verscheiden jaren lang zeer vele terreininspecties moeten verrichten, wat uiteraard veel tijd kostte. Konden deze inspecties ook al geen waarborg geven, dat de zendingen, die naar het buitenland gingen, geheel vrij waren van schadelijke insekten en plantenziekten, de Amerikaansche deskundigen waren er tevreden mede en prezen zelfs onzen Phytopathologischen

Dienst. Later begonnen zij strengere eischen te stellen, maar gelukkig hadden wij toen zooveel controleurs, dat de zendingen zelve konden worden geinspecteerd.

De terreininspecties, hoe onvolkomen ook, hebben groot nut opgeleverd. De kweekers werden er door attent gemaakt op de ziekten en schadelijke dieren, die op hunne terreinen voorkwamen, en voor het groote meerendeel werkten zij er ernstig toe mee om te zorgen, dat niet dan zuiver materiaal werd verzonden. Zij leerden van ons, maar wij van onzen kant hebben ook heel veel van hen geleerd. Bij het nemen van verschillende maatregelen overlegde ik vooraf met vooraanstaande vakmannen, wat aanleiding gaf tot eene goede verstandhouding. Ik had het voorrecht, onder hen vele vrienden te krijgen die ook altijd bereid waren, bij het nemen van bestrijdingsproeven hulp te verleenen. Voor hunne trouwe medewerking ben ik aan verscheiden kweekers en practici veel dank verschuldigd. Niet minder herdenk ik dankbaar het hoogere zoowel als het lagere personeel van het Instituut voor Phytopathologie en den Phytopathologischen Dienst, dat ijverig en op aangename wijze met mij samen werkte, alsook de Rijkstuinbouw- en Rijkslandbouwleeraren en de andere ambtenaren, die bij hunne toch reeds drukke werkkring zooveel tijd voor hunne medewerking beschikbaar stelden als hun maar eenigszins mogelijk was.

Een jaar ruim vóór mijn aftreden als Hoogleeraar meende de Regeering den Phytopathologischen Dienst geheel te moeten afsplitsen van het Instituut voor phytopathologie. Nu eerst werden aan den thans volkomen zelfstandig geworden Dienst de middelen verschaft om de vleugels wijd uit te kunnen slaan. Allerlei werkzaamheden, die ook ik heel nuttig en zelfs noodig had geacht, en waarmee ten deele reeds begonnen was, maar dit wegens gebrek aan personeel en middelen òf achterwege moesten blijven òf op slechts zeer onvolledige wijze konden plaats vinden, konden nu flink worden aangepakt. Ik verheug er mij in, dat de Plantenziektenkundige Dienst, zooals zijne benaming thans luidt, nu zoo is uitgebreid als blijkt uit de mededeelingen, zooeven door mijn opvolger gedaan. Het is met dezen Dienst gegaan per aspera ad astera. Ik verheug mij in den bloei van den Plantenziektenkundigen Dienst, die van zooveel nut is voor land- en tuinbouw, te meer nog, nu vele werkzaamheden, die vroeger door het Instituut voor Phytopathologie werden verricht, nu bij dezen Dienst zijn overgegaan. Ik hoop zeer, dat er in dezen tijd van noodzakelijke versobering niet al te veel op dezen Dienst behoeve te worden bezuinigd, want daardoor zouden de belangen van twee hoofdbronnen van ons volkswelzijn (land- en

tuinbouw) worden geschaad. Moge de Plantenziektenkundige Dienst zich meer en meer blijven ontwikkelen en moge er voortdurend eene aangename samenwerking tusschen dezen Dienst en de land- en tuinbouwpractijk bestaan; want daaraan is veel gelegen.

Bij den gelukwensch, dien ik persoonlijk aan den Plantenziektenkundigen Dienst breng, is het mij aangenaam, als Voorzitter van de Nederlandsche Phytopathologische (Plantenziektenkundige) Vereeniging ook de hartelijke felicitaties van deze Vereeniging aan te bieden. Moge de Plantenziektenkundige Dienst groeien en bloeien tot in lengte van dagen.

TOESPRAAK
VAN DEN HEER J. M. A. WYNAENDTS VAN RESANDT,

BURGEMEESTER VAN WAGENINGEN.

Mijnheer, de Inspecteur van den plantenziektenkundigen Dienst,

Wanneer ik hier gedurende eenige oogenblikken het woord voer, geschiedt dit in de eerste plaats om U, naar aanleiding van het 25-jarig jubileum van Uwen Dienst de hartelijke gelukwenschen van het gemeentebestuur van Wageningen aan te bieden. Sedert 1906 is de plantenziektenkundige Dienst in deze gemeente gevestigd, eerst nog in relatie staande tot de Landbouwhoogeschool, later vanaf 1919 als onafhankelijke instelling.

Het is hier thans ongetwijfeld het juiste moment om mijne groote voldoening uit te spreken over het feit, dat in 1919 de Plantenziektenkundige Dienst in deze gemeente gevestigd gebleven is en niet naar elders werd overgebracht.

De voordeelen, welke voor de gemeente Wageningen uit deze blijvende vestiging voortvloeien, zijn inderdaad vele. Men zou in dezen tijd van materialisme geneigd zijn in de eerste plaats zijn oog op de financieele belangen gericht te houden.

Ik moet bekennen dat het, vooral voor eenen burgemeester van eene zwaar belaste gemeente, verleidelijk is te berekenen, hoevele belastingpenningen door het personeel van den plantenziektenkundigen Dienst in de gemeentekas gestort worden. Er zijn echter vele andere voordeelen aan eene vestiging hier verbonden, welke naar mijne meening voor onze gemeente zooveel zwaarder wegen. In dit verband zou ik willen wijzen op het aanzien hetwelk Wageningen, niet alleen in Nederland, maar ook vooral in den vreemde, geniet, door de aanwezigheid van Land-

bouwhoogeschool, Plantenziektenkundigen Dienst en zoovele andere belangrijke instellingen.

Zeer zeker zal ook het verblijf van den Plantenziektenkundigen Dienst ertoe bijgedragen hebben, dat verleden jaar het groote internationale phytopathologische congres te Wageningen werd gehouden en wij het voorrecht mochten genieten vele eminente geleerden uit alle deelen der wereld gastvrijheid te verleenen, zoowel als ons thans wederom de eer te beurt valt Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken en Landbouw in ons midden te zien.

Al is het waarschijnlijk niet de voorop gezette bedoeling geweest, zoo heeft toch de gemeente Wageningen, door invloed van het phytopathologisch congres en als zijnde daarmede nauw verbonden, ook indirect door den Plantenziektenkundigen Dienst in een ik zou bijna zeggen diplomatiek succes gedeeld, want Wageningen was de eerste plaats waar nà den oorlog Fransche en Duitsche geleerden in vriendschappelijke verhouding tot elkaar gebracht werden. Ik zou ten slotte nog eens den nadruk willen leggen op al hetgeen de Plantenziektenkundige Dienst in het belang van land- en tuinbouw verricht in den vorm van onderzoek naar plantenziekten en het geven van practischen raad voor de bestrijding daarvan.

Moge het den Plantenziektenkundigen Dienst gegeven zijn dezen zegenrijken arbeid steeds verder uit te breiden tot heil van onzen land- en tuinbouw.

TOESPRAAK VAN PROF. DR. H. M. QUANJER,

WAARN. DIRECTEUR VAN HET INSTITUUT VOOR PHYTOPATHOLOGIE.

Excellentie, Dames en Heeren,

Eerste ontwikkeling en latere wasdom houden soms weinig verband met elkaar. Dit zal met 5 vijfjaarlijksche beelden uit de ontwikkeling van den Plantenziektenkundigen Dienst worden geillustreerd.

1904. Het vijfjarig kind wil niet groeien. Wel is waar groote activiteit aan het Phytopathologisch Laboratorium „Willie Commelin Scholten" te Amsterdam op 't gebied van het onderzoek van en advies geven over allerlei ingezonden plantenziekten, maar de exportkweekerijen heetten zoo gezond, dat men certificaten voor het buitenland wel zonder veel inspectie scheen te mogen afgeven. Er werd althans weinig naar omgekeken. Het was dus op dat oogenblik een inspectiedienst vrijwel op papier, een kind nog zonder veel toekomst.

1909. Het kind begint te groeien op zijn tiende jaar en dit was nog juist op tijd, want er zou uit dit blind vertrouwen groot nadeel voor den tuinbouwexport zijn voortgevloeid. Het oplevingsproces kwam op de volgende wijze tot stand.

Aan de intusschen naar Wageningen overgebrachte leiders van het Instituut voor Phytopathologie werd een aan de Wageningsche Hoogeschool opgeleid tuinbouwkundige toegevoegd. Deze — zijn naam is U bekend — begon met een paar nieuw geinstrueerde controleurs den gezondheidstoestand niet alleen van de exportkweekerijen, maar ook van de aanplantingen van kruisbessen, waarin Amerikaansche meeldauw voorkwam, te onderzoeken en in kaart te brengen.

1914. Het kind is tot een krachtig jongeling opgegroeid. De exportkweekerijen worden geregeld geinspecteerd, zoodat buitenlandsche deskundigen die zich hier op de hoogte komen stellen, verbaasd staan, dat ziektegevallen, welke zij in de kweekerijen opmerkten, geregistreerd staan in de dossiers van den Dienst. De bestrijding van in de kweekerijen voorkomende parasieten is door de toepassing van carbolineum in nieuwe banen geleid.

Een onderzoek wordt ingesteld naar de verspreiding hier te lande van den spruitvreter of knopworm der bessenstruiken en van de roode worm der frambozen, met de publicatie waarvan een reeks van belangrijke verslagen en mededeelingen wordt geopend. Maar de jongeling is nog bij Vader Instituut in huis.

1919. Het naderen der meerderjarigheid brengt, zooals wij dit ook in 't dagelijksch leven wel zien, bij den Plantenziektenkundigen Dienst eenige strubbelingen mede. De vader, het Instituut, roept in ingezonden stukken de hulp van de landbouwende bevolking in om zijn zoon toch maar bij zich in huis te houden. De toeziende voogd, de eerste Rector Magnificus van de Landbouwhoogeschool betoogt, dat de Hoogeschool en dus ook het daaraan verbonden Instituut, zich in de eerste plaats met onderwijs en grondleggend onderzoek heeft bezig te houden, niet met het leiden van een practischen Dienst. Waar zou het heen moeten, wanneer vader Hoogeschool al zijn kinderen bij zich aan tafel den kost zou moeten blijven geven. De zoon, die Plantenziektenkundige Dienst heet, moet vrij zijn, vlug ter plaatse overal in 't land zijn inspecties, zijn bestrijdingsmiddelen kunnen uitvoeren. De rechtbank in Den Haag beslist volgens het inzicht van den toezienden voogd en met hun leider, den zooeven genoemden tuinbouwkundige, verlaten de andere land-, tuin- en boschbouwkundigen, die zich intusschen aan het Hoogeschool-instituut tot phytopathologen ontwikkeld hebben, het ouderlijk huis.

1924. Met mannelijke kracht heeft zich de Dienst verder zijn plaats in de Maatschappij veroverd. Vijf jaarverslagen lichten ons thans in over zijn veelzijdige activiteit. Een der Amerikaansche phytopathologen zeide bij het slot van het verleden jaar gehouden internationaal congres ,,you Dutchmen are the Yankees of Europa'', en de eer van deze karakteristiek komt in de eerste plaats toe aan de phytopathologen van den Dienst. Zooals de Yankees hun land, hebben zij hun Dienst groot gemaakt. Zeker, er is als op de Yankees en op alles wat krachtige activiteit ontplooit, wel eens kritiek uit te oefenen, maar daar is het hier de plaats niet voor en laat ons niet vergeten, wat zij doen. Zij besparen aan land- en tuinbouw door hun toegepast wetenschappelijk werk groote verliezen. Zij ontnemen aan sommige verwoestende plantenziekten hun ernstig karakter. Zij beschermen den exporthandel door hun waakzaamheid. Zij doen dit alles met groote inspanning en toewijding en als vader Instituut bij hen aanklopt en zegt: help eens een handje mee in 't belang van de nationale en internationale samenwerking van alle phytopathologen, dan doen zij dit op zulk een wijze, dat alle landen er een voorbeeld aan kunnen nemen.

Het verheugt mij, dat vader Instituut zijn zoon daarmede heden geluk kan wenschen, mede namens de hier door Rector Magnificus en Secretaris van den Senaat vertegenwoordigde Landbouwhoogeschool.

TOESPRAAK VAN DEN HEER E. H. KRELAGE,

VOORZITTER VAN HET HOOFDBESTUUR DER ALGEMEENE VEREENIGING VOOR BLOEMBOLLENCULTUUR.

Excellentie, Dames en Heeren,

Wanneer ik het een bijzonder voorrecht noem om hier een enkel woord te mogen spreken, dan is dat geen ijdele klank. Integendeel, want van ganscher harte deel ik in het jubileum van den Plantenziektenkundigen Dienst, die voor onzen Nederlandschen tuinbouw van zoo buitengewoon groot belang is. Maar bovendien acht ik het een persoonlijk voorrecht, omdat ik, niet alleen als bestuurslid van het Phytopathologisch Laboratorium ,,Willie Commelin Scholten'' getuige ben geweest van de oprichting van den Dienst, maar reeds te voren, als zoon van Jacob Heinrich Krelage, het denkbeeld van dezen dienst zich heb mogen zien ontwikkelen.

De instelling van den Phytopathologischen Dienst, die heden

herdacht wordt op den dag, waarop voor een kwart eeuw H. M. de Koningin het desbetreffende Besluit onderteekende, is een rechtstreeksch uitvloeisel geweest van het San-José-schildluisgevaar, dat in 1898 Europa scheen te bedreigen. Dat insect, dat in de Vereenigde Staten van Amerika groote verwoestingen in boomgaarden aanrichtte, had zich, naar men vreesde, in Europa vertoond, en dit gaf de Europeesche Staten, waarin de tuinbouw een voorname plaats bekleedt, aanleiding tot het nemen van maatregelen om den invoer en verspreiding van het gevreesde insect te voorkomen. Nederland ging daarin voor; maar ten einde met kennis van zaken te kunnen oordeelen, werd op aandrang van het Hoofdbestuur der Nederlandsche Maatschappij voor Tuinbouw en Plantkunde, dat het initiatief van mijn vader volgde, door de Nederlandsche Regeering aan Prof. Dr. J. Ritzema Bos opdracht gegeven om een nauwkeurig onderzoek betreffende de San José schildluis in Amerika zelf in te stellen.

In zijn rapport in September 1898 uitgebracht, vestigde deze geleerde aan het slot de aandacht op het gevaar in 't algemeen van de overbrenging van plantenziekten en schadelijke insecten van het eene werelddeel, van het eene land naar het andere. Inplaats van verbodsbepalingen voor bepaalde gevallen van dreigend gevaar, beval Prof. Bos aan ,,een geregelden phytopathologischen Dienst in Nederland in 't leven te roepen'' met geregelde inspectie door een deskundige van boomgaarden, kweekerijen, enz. Daardoor ,,zou niet slechts onze plantenkultuur in den ruimsten zin genomen, tegen binnenlandsche, zoowel als buitenlandsche vijanden worden beschermd, maar tevens zouden door het inspecteeren van al hetgeen aan boomen en planten wordt uitgevoerd, de producten van onzen bodem in het buitenland een goeden naam behouden, zoo mogelijk een beteren krijgen en dus hoogeren prijs opleveren.''

Ziehier, naar ik meen, voor 't eerst in 't openbaar de gedachte uitgesproken, die ruim een jaar later in een Koninklijk Besluit zou worden belichaamd. Evenwel was reeds een half jaar te voren, in Maart 1898, dit denkbeeld gerijpt in de herhaalde besprekingen, die in die dagen tusschen Mr. Sickesz, den toenmaligen chef der afdeeling Landbouw aan het Ministerie van Binnenlandsche Zaken, Prof. Ritzema Bos en mijn vader plaats hadden, in verband met de reis van dezen naar Amerika.

In de nagelaten papieren van mijn vader vond ik een in hoofdlijnen uitgewerkt schema van een ,,Plantengezondheidsdienst'', daarin omschreven als ,,een geregeld toezicht op den kultuurtoestand der gewassen, in 't bijzonder met het oog op de aanwezigheid van plantenziekten of schadelijke insekten of andere

dieren". Hij wenschte den dienst te doen uitvoeren door te Wageningen opgeleide consulenten, die een jaar in het Laboratorium voor Plantenziekten hadden gewerkt, onder hoofdleiding van den Directeur van dat Laboratorium. ,,Het denkbeeld" — schreef hij in de toelichting — ,,is niet een gedwongen inspectie, waarvoor een afzonderlijke wet noodig is, die tegenstand kan ontmoeten en licht inpopulair wordt, maar een opvoeden van de landelijke bevolking, om haar de overtuiging te geven, dat ze zelve al het mogelijke moet doen om schadelijke dieren en plantenziekten te bestrijden, ze daarmede bekend te maken en de middelen van bestrijding aan de hand te doen."

Dit denkbeeld werd vóór het vertrek van Prof. Ritzema Bos met den Directeur-Generaal Sickesz besproken, die zijnerzijds in een brief van 16 Maart 1898 aan mijn vader zijn voornemen mededeelde om voor het Laboratorium Willie Commelin Scholten een grooter subsidie op de staatsbegrooting te brengen, met het oog op een daaraan te verbinden ,,entomologischen dienst in ons land". De gedachte, door de drie genoemde mannen in verschillende termen geuit, is niet meer losgelaten, en dank zij hunne gelukkige samenwerking, vrij spoedig verwezenlijkt. Het Laboratorium Willie Commelin Scholten ontving over 1899 het verhoogde subsidie van f 7000.— en op 29 November van dat jaar volgde het Koninklijk Besluit, regelende den Phytopathologischen Dienst. Bij de toezending van eenige afdrukken daarvan schreef Mr. Sickesz aan mijn vader:

> „Wellicht hebt U gelegenheid ook in buitenlandsche tijdschriften of vakbladen de aandacht te vestigen op deze organisatie, waarin wij de overige rijken van Europa vóór zijn en die wij niet het minst ook aan Uwe adviezen te danken hebben. Ik herinner mij, hoe U anderhalf jaar geleden, kort na mijn optreden als Directeur-Generaal mijn aandacht op deze voor onzen Tuinbouw belangrijke aangelegenheid gevestigd hebt."

Wel mocht Mr. Sickesz met voldoening wijzen op het feit, dat Nederland de eerste Europeesche staat was, die een plantenziektenkundigen Dienst instelde. Het was een daad, het voornaamste tuinbouwland waardig, en wat meer zegt, de Dienst is zich in de vijf en twintig jaren van zijn bestaan steeds bewust geweest van zijn zware verantwoordelijkheid voor de groote belangen, die hem zijn toevertrouwd. Dit geldt niet alleen van de leiding van den stichter van den Dienst Prof. Ritzema Bos, maar ook van zijn opvolger, het tegenwoordig Hoofd Ir. N. van Poeteren en de ambtenaren aan den Dienst verbonden.

Het is mij een bijzonder welkome taak hier in 't bijzonder voor

de Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur, die ik de eer heb te vertegenwoordigen, en tevens uit naam van den Bond van Bloembollenhandelaren, openlijk uiting te mogen geven aan de gevoelens van waardeering, die het bloembollenbedrijf in al zijn vertakkingen bezielen voor de werkzaamheid van den Plantenziektenkundigen Dienst, en vooral voor de aangename en voorkomende wijze, waarop de heer van Poeteren en zijn staf steeds bereid is tot geregelde besprekingen en overlegpleging omtrent alle te nemen maatregelen. De zware eischen, die de Vereenigde Staten van Amerika aan den invoer van bloembollen stellen, hebben een zeer levendig contact van de bloembollenorganisaties met den Plantenziektenkundiger Dienst noodzakelijk gemaakt, en indien van een aantal onzer hoofdartikelen de invoer in Amerika nog toegelaten is, dan is dat zeker voor een goed deel te danken aan het feit, dat wij in Nederland hebben een Plantenziektenkundigen Dienst, die alom in het buitenland een geëerbiedigden naam heeft.

En daarom doet het zoo bijzonder pijnlijk aan, te moeten ontwaren, dat in het orgaan van een der belangrijkste takken van onzen tuinbouw dezer dagen geregeld stemming wordt gemaakt tegen den Dienst, met de klaarblijkelijke bedoeling, dat de desbetreffende begrootingspost door de Staten-Generaal zal worden verminderd.

In het belang van den Nederlandschen Tuinbouw, in 't bijzonder van den exporthandel in tuinbouwprodukten, moge ik tegen dat streven ernstig waarschuwen. Het in dat blad geuite denkbeeld om het werk van den Dienst door de tuinbouwconsulenten te doen verrichten, kan slechts verwarring stichten. De taak der consulenten is een geheel andere en waarlijk reeds omvangrijk genoeg. Samenwerking tusschen Dienst en consulenten is niet alleen wenschelijk, maar noodzakelijk. De verantwoording voor zijn maatregelen en voor zijn optreden kan alleen de Dienst dragen, en daarom kan deze taak niet aan anderen worden toebedacht. Volstrekt onjuist is het te meenen, dat het particulier initiatief in staat zou zijn, de taak en vooral de verantwoordelijkheid van den Dienst op zich te nemen. De waarborgen tegenover het buitenland zijn juist gelegen in het onpartijdige, wetenschappelijke karakter van den Dienst; inspectie, in eigen beheer door de kweekers uitgevoerd, geeft niet alleen geen voldoende waarborgen voor de kweekers onderling, maar kan door het buitenland nimmer als afdoende worden erkend. Samenwerking van Dienst en kweeker, krachtige steun van de kweekersvereenigingen, aankweeking van wederzijdsch vertrouwen en sympathieke medewerking, ziedaar de grondslagen

waarop een voor den tuinbouw heilzame werkkring van den Dienst gevestigd moet zijn. Dat dit doel bereikbaar is, leert de reeds jarenlange ervaring in het bloembollenbedrijf, en ofschoon daardoor een belangrijke uitbreiding van het personeel van den Dienst noodzakelijk is geworden, moge hier met nadruk worden vastgesteld, niet alleen, dat die uitbreiding van personeel den Staat niets heeft gekost, maar dat alle kosten van den Dienst met betrekking tot het bloembollenbedrijf, ruim berekend, door het bloembollenbedrijf zelf worden opgebracht in den vorm van kosten voor uitvoercertificaten, door den Dienst af te geven.

De Dienst kan derhalve zoodanig worden gefinancierd, dat de belanghebbenden. althans voor een groot deel, de kosten dragen. Er is dus hier geen enkel bezuinigingsmotief, dat als voorwendsel gelden kan voor inkrimping.

Men zal ons, mannen van de praktijk, zeker niet verdenken van overdreven liefde voor de ambtenarij, of aanzien als tegenstanders van een zoo krachtig mogelijk doorgezette bezuiniging en daarmede gepaard gaande belastingverlaging; maar met alle kracht meenen wij, waar het den Plantenziektenkundigen Dienst betreft, te moeten opkomen voor handhaving van het eenmaal bereikte, omdat de aard van dezen Dienst nu eenmaal medebrengt, dat hij niet kan worden uitgeoefend door de belanghebbenden zelven, en er uit financieel oogpunt voor den staat geen enkel bezwaar bestaat om den Dienst gelegenheid te geven zich te ontplooien in verband met de steeds toenemende eischen bij het internationale vervoer van tuinbouwprodukten.

Wanneer de uitingen die op dezen jubileumsdag zijn vernomen, daartoe iets kunnen bijdragen en de overtuiging mogen hebben bevestigd bij de Regeering en de Staten-Generaal, dat deze Dienst niet een wetenschappelijk luxe-instituut is, maar een voor het ekonomisch bestaan van onzen tuinbouw volstrekt onmisbare instelling, die door de takken van tuinbouw, die tot dusver met haar in geregeld contact kwamen, ten volle wordt gewaardeerd, dan zullen het Hoofd van den Dienst en zijn ambtenaren met groote voldoening op dezen dag mogen terugzien.

Ik wensch hen toe, dat hun de kracht en de toewijding, die hun werkzaamheden in het afgeloopen tijdvak hebben gekenmerkt, bij voortduring moge geschonken zijn om in de toekomst hun nuttigen arbeid steeds met opgewektheid en voldoening te mogen blijven verrichten ten bate van de wetenschap en van den tuinbouw.

TOESPRAAK VAN DEN HEER JAC. SMITS TE NAARDEN,

VOORZITTER VAN DEN BOND VAN PLANTENHANDELAREN.

Excellentie, Dames en Heeren,

Vergun mij in de eerste plaats een woord van dank uit te spreken aan den heer Directeur van den Plantenziektenkundigen Dienst, voor de uitnoodiging aan den Bond van Plantenhandelaren gezonden om deze bijeenkomst bij te wonen. Werkelijk is dit een merkwaardige jubileumsdag.

Wanneer iemand jubileert, dan komen verschillende gevoelens naar voren. Men wordt ouder en ziet met een treurig gezicht naar de toekomst en misschien dankbaar naar wat achter hem ligt. Maar op dezen feestdag moeten wij, zooals Prof. Quanjer gezegd heeft, zeker een tevreden gezicht zetten. Wat de Plantenziektenkundige Dienst is geweest voor ons kweekers, dat kan ik zeer goed getuigen. Ik heb samengewerkt met Prof. Ritzema Bos toen deze nog te Amsterdam was. Hij zelf was de eerste leermeester van de kweekers, die hen leerde, wat gedaan en gelaten moest worden ter bestrijding van plantenziekten. Hij was een man, die met de jongeren samenwerkte op de meest aangename wijze en die trachtte, de ziekten te constateeren en te bestrijden. Ook stelde hij de medewerking van de praktijk steeds op prijs, want hij zeide steeds: „Jullie mannen van de praktijk moeten ons helpen om de nadeelen, die ziekten hebben teweeg gebracht, tegen te gaan.” Ik wist destijds wel reeds dat ik te doen had met een zeer aangenaam mensch, maar toen ik enkele jaren geleden het genoegen had weer met dien zelfden, toen ouder geworden Prof. Ritzema Bos in Washington te zijn om daar te trachten den grooten planten export, die door de maatregelen der Vereenigde Staten terneergeslagen was, weer op te heffen, toen is het mij pas recht duidelijk geworden, met welk een groot man ik te doen had gehad.

Daarom is het hier de plaats om dien man te huldigen, en hem de hulde en de dank te brengen van den man van de praktijk, voor wat hij heeft gedaan en waaraan speciaal de populariteit van den Plantenziektenkundigen Dienst te danken is. Deze dienst heeft op practische wijze de plantenziektenbestrijding gebracht onder de kweekers.

Wanneer ik op het oogenblik terugblik op de 25 jaar, die ik met den Plantenziektenkundigen Dienst in contact heb gestaan, dan kan ik diverse feiten en gevallen naar voren brengen. Maar, tijd is geld en daarom ik zal zooveel mogelijk kort zijn.

Dames en Heeren, In den eersten tijd zagen veel menschen een gevaar in de werkzaamheid der plantenziektenkundigen en ik zou u kunnen laten lachen om de uitdrukking van een goed kweeker, die ik herhaal: „Hoe meer van die luizenprofessoren er komen, hoe meer luizen.”

Er waren zooveel gevaren die dreigden, er zijn zooveel voor ons kweekers verschrikkelijke dingen gebeurd, waarvan de plantenziekten de oorzaak waren.

Ik behoef de Heeren, die zich eenigszins hebben kunnen bezig houden met de kweekerij, niet te zeggen, wat de sluiting van Amerika voor de Nederlandsche kweekers is geweest!

Ik hoop echter dat er nu geen kweekers meer zullen zijn, die het groote nut niet inzien van het werk van den Dienst, speciaal ook van het inspecteeren van plantenzendingen. Daar hebben wij speciaal te doen met de heeren technische ambtenaren en controleurs. Op dit oogenblik zijn er te Boskoop, Bussum, Aalsmeer, Oudenbosch enz., dergelijke ambtenaren gevestigd voor den plantenexport.

Het past mij op dezen gedenkwaardigen dag hen een woord van dank te brengen voor de buitengewone wijze, waarop ze steeds hebben willen samenwerken met de kweekers en exporteurs. Voor de opoffering van hun eigen vrijen tijd vaak, om de zendingen die te laat in de pakloods waren gekomen of die door slecht weer vertraagd waren, nog te keuren en voor den export gereed te maken. Dat zijn dingen, mijne Heeren, die hoog moeten worden geapprecieerd. Ik dank mannen als de heeren Schenk, Zwartendijk, Augustijn, Onrust daar zeer voor en ook voor hun voortdurende voorlichting op het gebied der plantenziektenbestrijding, want de vele bepalingen op den invoer in het buitenland hebben ons wel het groote nut, van het hebben van een zuivere cultuur, duidelijk gemaakt.

Wij hebben in die 25 jaar geleerd in te zien dat de wetenschap toegepast op de practijk, voor ons kweekers onmisbaar is en wij zijn daar zeer dankbaar voor.

Ook een woord van dank aan de regeering, die steeds voldoende geld heeft toegestaan om den dienst zich te laten ontwikkelen zooals dit noodig was. Wanneer wij nu een blik slaan in de toekomst, dan vragen wij ons af, wat zal er van den dienst worden en waarvoor zal hij dienen?

Wij beantwoorden die vraag met den wensch, dat hij zich zal blijven ontwikkelen als tot nu toe, ter bevordering van cultuur en handel, en dat hij den goeden naam zal handhaven, dien hij thans overal in het buitenland heeft. De heer Marlatt te Washington zeide tot mij, toen ik hem eenige jaren geleden bezocht, om

te trachten, de zware Amerikaansche bepalingen wat milder te krijgen: „Your service is the best in the world and we have modelled ours after yours.'' Dat is niet de uitdrukking van iemand die er eenig belang bij had zoo te spreken, doch van een onpartijdig en bevoegd oordeelaar.

De gedachte, dat wij hier in Nederland den best georganiseerden Plantenziektenkundigen Dienst van de wereld hebben, kan slechts een aansporing voor ons zijn, te zorgen, dat dat zoo blijft.

Nu kan men zich afvragen: Welk voordeel kunnen wij er nu uit trekken, dat buiten onze grenzen zoo over ons wordt gedacht? Wij moeten van de gelegenheid gebruik maken om op alle conferenties en congressen betreffende de bescherming van landen tegen plantenziekten en schadelijke dieren door bepalingen op den import, de leiding te nemen en Nederland met een dergelijke reputatie kan dat doen en is aangewezen dat te doen.

Wanneer de gelegenheid daartoe zich voordoet en vroeg of laat kan dit het geval zijn, dan moeten wij die gelegenheid niet voorbij laten gaan!

Dit zijn raadgevingen van den practicus en die kan men accepteeren of verwerpen; dat laat ik heelemaal aan de daartoe aangewezenen over; maar er moet naar mijn meening gezorgd worden dat dan niet alleen ambtenaren en geleerden aan die conferenties deelnemen, maar ook vertegenwoordigers van de praktijk, waarmede het voorbeeld door Engeland gegeven, zal worden gevolgd. Ik wijs b.v. op de heeren administrateurs der kweekersvereenigingen, die volkomen op de hoogte zijn van wat kan en wat niet kan en die als jurist een helder oordeel over deze zaken kunnen formuleeren.

Wanneer ik nu nog eens iets anders zou mogen zeggen, dan weet ik niet of ik mij daarvoor in de eerste plaats moet wenden tot onzen Eersten Minister of tot het Hoofd van den Plantenziektenkundigen Dienst.

Dit punt breng ik ter sprake niet alleen in het belang der betrokkenen, maar ook in het belang van den Dienst zelf, wiens functioneeren immers grootendeels afhankelijk is van de wijze, waarop zijne ambtenaren hun zoo moeilijke en verantwoordelijke taak uitvoeren. Het heeft mij buitengewoon gefrappeerd, dat in de laatste jaren, in dezen tijd van bezuiniging de salarissen der technische ambtenaren niet toereikend meer zijn om daarvan te leven.

Dit is misschien een hard woord, dat ik hier uit en wanneer dat een hard woord was, Dames en Heeren, neemt u mij dat dan niet kwalijk, het is van iemand die het goed meent.

Maar harde maatregelen leiden het beste tot het goede doel.

Weet men wel, dat een technisch ambtenaar, die dus eenigszins een man zal moeten zijn van intellect en wetenschap, een man die de gave moet hebben rond te gaan met personen van allerlei aard en stand, dat zoo iemand in salariëering gelijk staat met een boschwachter; dat een pas benoemd controleur, iemand die toch ook reeds eenige opleiding achter zich moet hebben, het salaris geniet van een stoker aan een gasfabriek?

Moge het hier ter plaatse openlijk wijzen op dezen wantoestand er toe bijdragen, dat zoodra mogelijk hierin verandering wordt gebracht.

TOESPRAAK VAN DEN HEER IR. C. PH. MOERLANDS, VOORZITTER VAN DE VEREENIGING VAN RIJKSCONSULENTEN VOOR DEN LANDBOUW.

Dames en Heeren,

Aan de uitnoodiging van den Heer Inspecteur, Hoofd van den Plantenziektenkundigen Dienst, om heden hier de bijeenkomst ter viering van het 25-jarig bestaan van dezen dienst bij te wonen, heeft het bestuur der Vereeniging van Rijksconsulenten voor den Landbouw gaarne gehoor gegeven. Immers het wordt daardoor ongezocht in de gelegenheid gesteld ook hier het „eere, wien eere toekomt" toe te passen. Waar het mij als voorzitter dier Vereeniging vergund is hier enkele woorden te spreken, begin ik daarom met de verklaring, dat de Plantenziektenkundige Dienst in de kwarteeuw, die thans achter ons ligt, inderdaad een belangrijk aandeel heeft gehad aan het opvoeren van het productievermogen onzer bodemcultuur en aan het bevorderen van den export harer producten.

Hij heeft in die periode o. a. weten te bereiken, dat tegen de ergste plagen en kwalen onzer culturen de beste voorbehoed- en bestrijdingsmiddelen in steeds wijdere kringen en tot zelfs in de kleinste bedrijven op doeltreffende wijze werden aangewend en dat wel in die mate, dat er wellicht geen land ter wereld is, waar dit even zeer geschiedt. Daarvoor is de Nederlandsche land-, tuin- en boschbouw den Plantenziektenkundigen Dienst zonder twijfel dankbaar. En al is met name op het gebied van den tuinbouw de samenwerking tusschen dezen Dienst en de consulenten niet meer zooals vroeger, toch zijn ook wij, consulenten, hem erkentelijk. In talrijke publicaties maakte hij ons bekend met de resultaten van zijne onderzoekingen en proef-

nemingen en wij konden daarmee ons voordeel doen bij de voorlichting der praktijk en bij ons onderwijs aan scholen en opleidingscursussen.

Wij willen dus heden dezen Dienst huldigen en daarmee allen, die aan zijne instelling en werking hunne krachten hebben geschonken, zoowel Regeeringsautoriteiten als dienstambtenaren.

Doch bij deze algemeene huldebetuiging kan ik het moeilijk laten. Althans een enkel woord van bijzondere waardeering moet ik uitspreken jegens hem, die gedurende de eerste twintig jaren niet alleen met groote kunde en menschenkennis, maar wellicht met nog grooteren ijver en tact aan het hoofd van dezen Dienst heeft gestaan en zich daardoor onvergankelijke verdienste voor den Nederlandschen landbouw heeft verworven.

Deze dag, Prof. Ritzema Bos, is vooral Uw dag en het verheugt hen, uit wier naam ik spreek, en ook mij meer dan ik U zeggen kan, dat Gij dien hebt mogen beleven.

Ten slotte nog een kort woord tot U, Mijnheer van Poeteren. Ons vertrouwen, dat ook in de toekomst de Plantenziektenkundige Dienst in toenemende mate ten goede zal komen aan onze bodemcultuur en hare exportbelangen, steunt, voor zooverre het op menschelijke krachten mag bouwen, vooral op Uw beleid. Moge dit op het gebied der plantenziekten onze land- en tuinbouwers en hunne organsiaties opvoeren tot steeds grootere zelfstandigheid. Slaagt Ge gelukkig in de oplossing van dit moeilijk vraagstuk, dan zal ook Uwe verdienste voor 't vaderland buitengewoon groot zijn. En komt dan eenmaal het 50-jarig bestaan van den Dienst in 't zicht, dan zal wellicht het initiatief om dit luisterrijk te vieren opkomen uit de kringen onzer land- en tuinbouwers zelve en zeldzaam grootsch de manifestatie hunner erkentelijkheid zijn.

TOESPRAAK VAN DEN HEER P. WESTBROEK,

VOORZITTER VAN DE VEREENIGING VAN DIRECTEUREN EN HOOFDEN VAN GEMEENTEBEPLANTINGEN IN NEDERLAND.

Excellentie, Dames en Heeren,

Wanneer ik hier een oogenblik het woord vraag, dan doe ik dat als voorzitter van de Vereeniging van Directeuren en Hoofden van Gemeentebeplantingen in Nederland.

Ik zal zeer kort zijn, omdat de tijd kort is, maar maakt u daar-

uit niet op, dat mijn wenschen daarom minder goed gemeend zijn.

Mijnheer de Inspecteur van den Plantenziektenkundigen Dienst. Toen wij vorig jaar u bereid mochten vinden den Plantenziektenkundigen Dienst door een uwer ambtenaren op onze vergaderingen te doen vertegenwoordigen, was dat een van onze gelukkigste oogenblikken, die wij hebben beleefd.

Steeds hebben wij van u de meeste medewerking mogen ontvangen, die wij zouden kunnen wenschen.

Uit naam van de vereeniging spreek ik de wensch uit, dat uw dienst voor den tuinbouw van Nederland in het algemeen en voor de beplantingen van de verschillende Gemeenten nog zeer nuttig werkzaam moge zijn.

Ten tweede spreek ik hier als vertegenwoordiger van het Gemeentebestuur van 's-Gravenhage.

Dit heeft mij opgedragen om u zijn beste wenschen over te brengen. Hoewel Den Haag zelf niet direct een centrum van tuinbouw is, kunnen we thans het voormalige Loosduinen, dat algemeen bekend is door zijn groenteteelt, tot een deel van de Gemeente rekenen, zoodat 's-Gravenhage thans ook op tuinbouwgebied een plaats van beteekenis inneemt. Wat de plantsoenoppervlakte betreft neemt de gemeente ook, als men het Haagsche Bosch mederekent, een belangrijke plaats in, daar niet minder dan ongeveer 10 M². voor iedere bewoner, van die oppervlakte beschikbaar gesteld kan worden. Daardoor heeft ook de gemeente 's-Gravenhage belang bij een krachtige bestrijding van plantenziekten en zij stelt het werk, dat in dit opzicht door den Plantenziektenkundigen Dienst verricht wordt, en waarmede zij ook meermalen in aanraking komt, op hoogen prijs. Daarom is mij verzocht u de beste wenschen voor u en uw dienst op dit oogenblik over te brengen.

De gemeente kan den Plantenziektenkundigen Dienst geen materieel blijk van hare belangstelling en sympathie bij zijn jubileum geven. Toch zou zij gaarne een meer blijvend bewijs van dankbaarheid verschaffen en zij heeft daarbij gedacht aan de Nederlandsche Phytopathologische Vereeniging, wier werk zoozeer verband houdt met dat van den jubileerenden Dienst.

Daarom heeft zij zich bereid verklaard zich als Donatrice van de Phytopathologische Vereeniging, waarvan Prof. Ritzema Bos nog voorzitter is, in te laten schrijven.

Wij wenschen u en uw dienst en de Vereeniging, die met u samenwerkt, nog vele gelukkige jaren en ik spreek de wensch uit, dat u er nog vele jaren getuige van mag zijn.

TOESPRAAK VAN DEN HEER PIERRE LOMBARTS,

EIGENAAR DER KONINKLIJKE BOOMKWEEKERIJEN TE ZUNDERT.

Excellentie, Dames en Heeren,

Vandaag herdenken wij het 25-jarig bestaan van den Plantenziektenkundigen Dienst. Hoe druk mijne bezigheden ook zijn, hoe moeilijk ik mij ook aan mijne zaak kan onttrekken, toch haast ik mij persoonlijk hulde te brengen aan eene Inrichting, die in zoo'n korten tijd de grootste diensten aan Land- en Tuinbouw heeft bewezen.

Vooraleer ik verder ga, acht ik 't mij een duren plicht eerst den stoeren leiders en hunnen ambtenaren mijne gelukwenschen aan te bieden, welke ruimschoots verdiend zijn. Het zij mij vergund Prof. Dr. Ritzema Bos, die zijn leven heeft gegeven voor deze zoo moeilijke en toen nog weinig gewaardeerde zaak, geluk te wenschen. Hij heeft het geluk mogen smaken te bestadigen, dat de Plantenziektenkundige Dienst onmisbaar is geworden. Hij heeft het genot mogen hebben een waardig opvolger te vinden in den Heer van Poeteren. Ja waarlijk een onverbeterlijke keuze! Aan deze twee mannen heeft de Nederlandsche Land- en Tuinbouw meer te danken, dan de meesten wel denken.

Welaan dan mijne Heeren, aanvaardt mijn innigsten en oprechten dank en hulde voor hetgeen U beiden met uwe ambtenaren in die 25 jaren gewrocht heeft! In 't begin niet gekend en gewaardeerd, ja bij sommige misschien belachelijk gemaakt!, thans een tak van dienst, onmisbaar geworden. Het is mij ondenkbaar een bedrijf op land- en tuinbouwgebied rendabel te maken, zonder de wetenschap van den Plantenziektenkundigen Dienst.

Vijf en twintig jaren heb ik met U, geachte Heeren, samen gewerkt. Ik heb U in die jaren leeren kennen, vol ijver, onvermoeid, ja alsof het U zelf aanging. Ik ben er vast van overtuigd, al zou ik al mijne krachten geven aan mijne zaak, het mij niet baten zou, zoo ik de wetenschap, bij U gevonden, niet in toepassing bracht. Ik ben hier zóó van overtuigd, dat toen ik deze week in „Floralia" een artikel moest schrijven over 't onderwerp „appels, welke in den fruithandel over het algemeen de meeste waarde hebben," ik het volgende neer schreef: „Bestrijdt, en dàt kan ik niet genoeg herhalen, bestrijdt de zwammen, ziekten enz. Hebt grooten afkeer van bloed- en bladluis en andere insecten en zwammen. Zijt U niet van plan om U hiermede te bemoeien, dan geef ik U den goeden raad, plant geen fruitboomen! Het zou

voor de vruchtboomgaardbezitters, liefhebbers, ja zelfs voor den handel zeer gewenscht zijn, zoo elke Gemeente, ja zelfs de Regeering elk zou verplichten, die vruchtboomen heeft staan of wil planten, deze vrij van ziekten en insecten te houden. 't Kan U overdreven schijnen, maar 't zou een weldaad, een rijke bron van inkomsten voor ons geliefd Nederland zijn. Zelfs de kweekers van vruchtboomen zouden onder controle moeten staan van den Staat, dus onder den Plantenziektenkundigen Dienst te Wageningen, om in zijn eigen land gezonde waar te leveren." Deze enkele regels, ernstig gewikt en overwogen, geef ik hier tot nadenken. Ons lief landje, zóó bodemrijk en geschikt voor 't aanleggen van vruchtboomen, is wel een nadenken en overwegen waard.

Dames en Heeren! Wat de Plantenziektenkundige Dienst op land- en tuinbouwgebied al gedaan heeft, is *niet* te zeggen. Hij is een zegen geweest voor ons land en vele menschen hebben hun bestaan aan den Plantenziektenkundigen Dienst te danken. Ik wil hiervan nog één geval vermelden.

Het is jaren geleden, dat de frambozenkweekers te Zundert en omgeving met een ramp werden bedreigd. Onverwacht stonden al de frambozenvelden in Mei dor, ja bladerloos. Het was alsof al die honderden Hectaren frambozenplanten dood waren. Men zag, dat aan elke bot van de frambozenplanten een larfje zat, men noemde dat „de roode worm." Geen enkele scheut kon tot ontwikkeling komen. De botten waren totaal vernield. Niemand wist raad. De frambozenteelt was ten doode opgeschreven!

Niemand kende de levenswijze van den rooden worm, dus ook niet de bestrijding. Wie kwam in die bange dagen redding geven! De Plantenziektenkundige Dienst! Dagen en dagen heeft de Heer van Poeteren met zijn ambtenaar den Heer Onrust op die frambozenvelden vertoefd. Aan hen is het afdoende bestrijdingsmiddel te danken en 't gevaar was bezworen! Aan hen den dank van de frambozenkweekers. En als ik U zeg, dat in de campagne van de frambozen er weken zijn, dat Zundert alleen 70 á 80.000 gulden per week daarvan geniet, dan zal toch iedereen moeten toegeven, dat die dank zoo groot moet zijn, dat die onmogelijk is te uiten. Daarom dan, geachte Heeren Ritzema Bos, van Poeteren en de Heeren Ambtenaren, kom ik U hulde brengen! Ik wensch U geluk met uw grootsch werk tot stand gebracht. Een inrichting waar ons land trots op kan gaan! Een Dienst onpartijdig en ten zegen van ons land! Moge de Regeering blijven inzien, dat de Plantenziektenkundige Dienst niet genoeg kan gesteund worden, voor 't belang van land- en tuinbouw! Moge U zoo voort gaan in 't tweede tijdvak dat naar het 50-jarige be-

staan voert, dat tot geluk en zegen van land- en tuinbouw zal zijn. Ik zeg daarom niet te veel, als ik U nogmaals oprecht en hartelijk geluk wensch. Moge de leider, de Heer van Poeteren met zijn keur van ambtenaren nog lange, lange jaren in dienst van den Plantenziektenkundigen Dienst zijn.

TOESPRAAK VAN DEN HEER P. J. SCHENK,

TECHNISCH AMBTENAAR 1E KLASSE BIJ DEN PLANTENZIEKTENKUNDIGEN DIENST TE BUSSUM.

Excellentie, Dames en Heeren,

Het zij mij vergund hier, als voorzitter van de Vereeniging van Technisch Personeel in den Buitendienst, enkele woorden te spreken, die willen weergeven wat er leeft in ons Corps.

Toen ik in 1909 met collega Smit, die reeds enkele maanden in tijdelijken dienst was, werd aangesteld, dacht niemand er aan, dat de Dienst den omvang zou verkrijgen, dien hij thans heeft. In 1910 waren er drie controleurs en toen in 1912 de Vereenigde Staten van Noord-Amerika den invoer van boomkweekerijgewassen aan banden legden, telde ons corps een negental personen.

Er wordt aan den Dienst verweten, dat hij te nauwlettend luistert naar hetgeen het buitenland eischt en dat hij te weinig aandacht schenkt aan de gezondmaking der culturen. Zij, die aldus schrijven, geven hierdoor blijk de geschiedenis niet te kennen. Ik wil er iets uit mededeelen.

Als wij in 1909—1912 de voor uitvoer aangeboden gewassen hadden gekeurd, zooals wij thans doen, dan was er nagenoeg niets verzonden geworden. Vergelijkt men in gedachten de zuiverheid der gewassen uit dien tijd met den toestand der thans ter keuring aangeboden artikelen, dan constateert men een enormen vooruitgang, al is de poëzie weg. In dien goeden ouden tijd toch was het gewoonte, dat in de colli's met planten voor de afnemers aan gindsche zijde van den Oceaan geschenken werden gepakt, die den vriendschap moesten onderhouden. Klompen, kruiken Bols, Edammer kaasjes, sigaren deden als zoodanig dienst, echt Hollandsche artikelen, die het hart van den Amerikaan zouden verheugen en zijn beurs openen.

Deze poëzie is weg, maar overigens is de toestand nog niet zooals hij moet zijn. Toen alleen Amerika eischen stelde, exporteerde men de afgekeurde planten naar landen, die geen certificaat verlangden. Ook thans kent men nog wel wegen voor zulke afgekeurde gewassen.

De exporteur, die weet, wat hem wacht, als zijn planten niet in orde zijn, werkt mede — soms onder den druk alleen nog — maar hij moet veel elders koopen. Wat wij dan te zien kregen en nog krijgen, hebben we steeds als ambtsgeheim bewaard. Er is op meer dan een der jaarlijksche vergaderingen van den Dienst gesproken over de wijze, waarop afgekeurde planten konden worden gekenmerkt. Dit teekent den toestand van vroeger.

Het is dus m. i. niet te veel gezegd, als ik de verbetering, die is waar te nemen, toeschrijf aan de wijze, waarop door den Dienst is voldaan aan de eischen, die het buitenland stelde. Stap voor stap gingen we verder, de keuring werd langzamerhand steeds scherper en exporteur en kweeker gingen mee. Daarbij werd in den zomer voortdurend een oogje in het zeil gehouden en bestrijding aangeraden waar dit wenschelijk was. Totdat de tijd kwam, dat ook bij anderen dan exporteurs en kweekers in de centra propaganda moest worden gemaakt, wilde de bestrijding niet op het doode punt komen te staan.

Tot kweekerijen en vooral tot bepaalde tuinen gelocaliseerde bestrijding van plantenparasieten is ten eenenmale onvoldoende te achten. En dat zonder voortdurende propaganda en direct contact met de practijk deze slechts schoorvoetend tot bestrijding overgaat en spoedig den moed verliest, kan men nog steeds vele malen waarnemen.

Helaas belet het groote tekort aan technisch personeel bij den buitendienst aan dezen eisch geheel te voldoen. Het aanwezige personeel doet wat het kan en vraagt naar geen arbeidsduur. Dagen van 's morgens 7—8 uur tot 's avonds 9—11 uur bijna onafgebroken zijn even gewoon als het inspecteeren gedurende de nachtelijke uren van wagons met aardappelen bij ladende schepen.

Niemand zal mij van zelfverheffing verdenken, als ik het uitspreek, dat de eischen, gesteld aan ons, technisch personeel in den buitendienst, veel ambitie en verantwoordelijkheidsgevoel voorop stellen. Vooral in den tegenwoodigen tijd en onder de huidige omstandigheden.

Een wijs beleid — waarvoor we dankbaar zijn — laat echter aan het personeel een behoorlijke vrijheid van handelen, waardoor de ambtenaar in de goede richting als het ware wordt opgevoed. Wij stellen er dan ook een eer in, dat, niettegenstaande alle persoonlijke zorgen, waarin de een en de ander verkeerden en verkeeren, verleidingen van verschillenden aard slechts bij hooge uitzonderingen tot nalatigheid of andere verkeerde handelingen leidden.

Des te meer is er voor ons reden ons gegriefd te gevoelen over

de wijze, waarop de Dienst en zijn ambtenaren in het publiek worden aangevallen. Vooral als dit geschiedt van eene zijde, vanwaar slechts medewerking mocht worden verwacht, omdat de belangen van land- en tuinbouw hierdoor beter zijn gediend, alsook omdat men aldus niet schrijft over een ambtenarencorps, waarvan oud-leermeesters deel uitmaken. Want die schakelt men niet uit door uitzonderingen aan te nemen.

De wijze, waarop de Dienst onder den druk der omstandigheden is gegroeid, lieten een opleiding, zooals onze vereeniging die wenschte, helaas niet toe. Maar dit mag het technisch personeel niet worden verweten. Dit wil zijn plicht doen en hoopt daarbij op de erkenning, die het hiervoor toekomt. Wie het in zijn werk, hetzij bij de inspecties, hetzij in den voorlichtingsarbeid, zonder vooroordeel heeft gade geslagen, zal, vertrouwen wij, het die waardeering niet onthouden. Menigmaal werd zij reeds uitgesproken en neergeschreven, moge zij ook in de toekomst worden getoond, opdat wij, onder onze tegenwoordige leiding, met alle lust kunnen blijven werken aan de taak, die ons is opgelegd.

Die taak bestaat gelukkig niet uitsluitend in het inspecteeren van uit te voeren artikelen. Terecht werd door een der aanvallers van den Dienst geschreven, dat vooral moet worden gewerkt aan het gezond maken der culturen. Zooveel de inspectiewerkzaamheden, dat is de handel, zulks toelaten, wordt reeds jaren en, naar ik meen, met succes hieraan gewerkt.

Het technisch personeel in den buitendienst is er van overtuigd, dat de voorlichtingsarbeid onontbeerlijk is en spreekt daarom op dezen herdenkingsdag den wensch uit, dat de Dienst in de komende jaren in staat zal worden gesteld, vooral dit deel van zijn taak tot zijn recht te laten komen.

Ik heb gezegd.

TOESPRAAK VAN DEN HEER T. A. C. SCHOEVERS,

PHYTOPATHOLOOG BIJ DEN PLANTENZIEKTENKUNDIGEN DIENST.

Excellentie, Dames en Heeren,

De plaats van laatste in de rij der sprekers van dezen middag vervul ik met groot genoegen en wel, omdat hetgeen ik zal zeggen, in bijna letterlijken zin als sluitsteen kan worden beschouwd.

Heeft de Heer Schenk zoo even gesproken uit naam van het buitenpersoneel, ik sta hier als vertegenwoordiger van het geheele personeel van den Dienst en ik wensch namens dat personeel

uiting te geven aan enkele gedachten, die opkomen bij de herdenking van het 25-jarig bestaan van den Dienst.

25 jaren! In een menschenleven een lang, in het leven van een openbare instelling slechts een kort tijdsverloop!

Dit blijkt reeds uit het feit, dat geen enkele onzer deze geheele 25 jaren heeft medegemaakt. Ook ik ben niet een der oudsten, volgens de letter toch ben ik eerst sedert 1919 bij den Dienst, maar waar mijn werkzaamheden sedert 1912 niet veranderd zijn, gevoel ik mij toch als van af dat jaar aan den Dienst verbonden. En in mijn diensttijd heb ik, en naar ik met volkomen zekerheid durf te zeggen vrijwel alle ambtenaren met mij, dien Dienst lief gekregen, zoodat wij allen ons met volle toewijding er aan hebben gegeven. Ik weet, dat laatste was slechts onze plicht als ambtenaar, maar het eerste, dat warme gevoel voor den Dienst, dat komt niet uit plichtsgevoel, maar dat is een gevolg van den geest, die in den Dienst steeds geleefd heeft, nog leeft en naar ik hoop en vertrouw, tot in lengte van dagen zal blijven leven! Die geest is er een van samenhoorigheid, gegrond op vertrouwen van het lagere in het hoogere personeel en in niet mindere mate ook omgekeerd! Het is een geest van oprecht medeleven met elkanders persoonlijke belangen, niet enkel op materieel gebied, maar ook met elkanders lief en leed, van den hoogsten tot den laagsten ambtenaar of bediende. Natuurlijk komt dat sterker uit in de verhouding tusschen het te Wageningen te zamen wonend personeel, dan in die tusschen de verspreid wonende ambtenaren, maar ook bij die laatste categorie, ik ben er zeker van, bestaat dat gevoel. En dat het bestaan van zulk een gevoel van grooten invloed moet zijn op de prestaties van ieder afzonderlijk en dus ook van den Dienst in zijn geheel, behoeft wel geen betoog!

Daarom beschouw ik het als één der grootste verdiensten van den man, die de stichter en 20 jaren lang het Hoofd van den Dienst is geweest, dat hij zijn personeel van dien geest heeft weten te doordringen! Ik persoonlijk denk met groote dankbaarheid terug aan de hartelijke tegemoetkoming, die ik in het droefste tijdperk mijns levens heb ondervonden van het toenmalig Hoofd van den Dienst, toen ik, zij het dan niet letterlijk, toch zeer na aan den Dienst verbonden werd.

En ik ben er van overtuigd, dat ik spreek uit naam van allen, die nog onder Prof. Ritzema Bos hebben gewerkt, wanneer ik, verheugd hem heden in ons midden te zien, hem hartelijk dank zeg voor wat hij voor ons is geweest, en hem gelukwensch met het voorrecht, dat hij op zijn hoogen leeftijd nog getuige mag zijn van den bloei van zijn stichting.

Doch niet minder dankbaar gestemd, voelen wij ons heden voor onzen tegenwoordigen leider, die mij wel vergunnen zal, hem ook als mijn persoonlijken vriend te betitelen. Hij toch is er in geslaagd, ook in den thans zooveel meer personen tellenden en dus nog meer heterogenen Dienst, dezelfde traditie op onverbeterlijke wijze te handhaven. Daarvoor betuigen wij ook hem onzen hartelijken dank en waardeering en wij verzekeren hem gaarne, dat wij allen ook in de moeilijke omstandigheid, die de bittere noodzaak der tijden thans helaas voor velen onzer heeft doen ontstaan, hem naar onze beste krachten zullen blijven steunen; met hem willen wij er naar streven, dat eens het Gouden Jubileum van den Dienst, niet met grooter luister, maar met even hartelijke gevoelens als thans, kan worden herdacht.

In den strijd, die wellicht soms noodig zal zijn, in het verweer tegen onverdiende en ongemotiveerde aanvallen, willen wij schouder aan schouder staan, van arbeider tot Hoofd, omdat wij weten, dat wij slechts langs open wegen streven naar een doel, dat nuttig en noodig is en strekt tot bevordering van het welzijn van het Vaderland!

Woorden, hoe goed ook gemeend, vervliegen; daarom heeft het personeel ook een blijvend bewijs van zijn verknochtheid aan den Dienst willen geven; de zooeven genoemde moeilijke tijden hebben ons genoodzaakt, daaraan een bescheiden vorm te geven. Namens het geheele personeel, zonder eenige uitzondering, heb ik de eer hierbij aan den Dienst een eenvoudigen marmeren gedenksteen aan te bieden, waarop slechts eenige data en de namen van Ritzema Bos en Van Poeteren zijn gebeiteld. Deze steen kan dus eenigszins beschouwd worden als de sluitsteen van het 25-jarig tijdperk, maar tevens als de eerste steen van een nieuw!

Wij zijn nog niet in 't bezit van een gebouw, waarin dezen steen een waardige plaats zou kunnen worden ingeruimd, doch wij hopen, dat dit toch binnen niet al te langen tijd het geval zal zijn.

Ik eindig thans met den wensch uit te spreken, dat het onvergankelijk marmer van dezen steen een zinnebeeld zal zijn van de onvergankelijkheid van den Dienst; slechts met dit onderscheid, dat waar de steen blijft, zooals hij is, de Dienst moge groeien en bloeien tot in lengte van dagen!

PUBLICATIES VAN DEN PLANTENZIEKTENKUNDIGEN DIENST,

verkrijgbaar tegen den hieronder vermelden prijs bij den **Inspecteur, Hoofd van den Plantenziektenkundigen Dienst te Wageningen.**

Vlugschriften:

Prijs 4 cts. per stuk + verzendkosten, bedragende voor 1 ex. 3 cts., 10 ex. 5 cts., 50 ex. 20 cts.

1. Bladluizen.
2. Schildluizen.
3. Bladaaltjes.
4. Resultaten van proeven met Californische pap.
5. Sproeimachines
6. Bordeauxsche pap en Normaalpappoeder.
7. Californische pap.
8. Carbolineum en andere sproeimiddelen tegen dieren.
9. Selderieziekten.
10. Koolziekten.
11. Eenige Rhododendron-vijanden.
12. Eenige belangrijke rozenvijanden.
13. De kankerziekte der ooftboomen.
14. De kleine wintervlinder.
15. De fritvlieg.
16. Zaaigraanontsmetting.
17. De bessenbladwesp.
18. Bestrijding van steen- en stuifbrand in tarwe en gerst.
19. Het stengelaaltje.
20. Het bieten- of haveraaltje.
21. Het wortelaaltje.
22. Roest in granen.
23. Vlekkenziekte der boonen.
24. Vlekkenziekte der erwten.
25. Bietenwortelbrand.
26. Aaltjesziekten in bolgewassen.
27. Aardappelwratziekte.
28. Rondknop bij zwarte bessen.
29. Bloedluis.
30. De slakvormige bastaardrups der ooftboomen.
31. Beukenwolluis.
32. De zgn. „meeldauw" der tomaten.
33. De elzen- en wilgensnuittor (*Cryptorhynchus lapathi L.*).
34. Wilgenhaantjes.
35. Iepenspintkevers.
36. Het spint (roode spin).
37. De klaverkanker.
38. Pokziekte van het pereblad.
39. Bestrijding van den Amerikaanschen kruisbessenmeeldauw.

PUBLICATIES VAN DEN PLANTENZIEKTENKUNDIGEN DIENST,

verkrijgbaar tegen den hieronder vermelden prijs, franco per post, bij den **Inspecteur, Hoofd van den Plantenziektenkundigen Dienst te Wageningen.**

Mededeelingen:

1. De spruitvreter of knopworm der bessenstruiken (12 blz., 5 fig. en 2 kaartjes). f 0.35.
2. De roode worm der frambozen (14 blz., 3 fig. en 2 kaartjes.). f 0.35.
3. De trekmade (22 blz., 6 fig. en 2 kaartjes). f 0.35.
4. Brandziekten van granen (24 blz., 12 fig.). f 0.30.
5. Dopluis op perzik en druif (16 blz., 8 fig.). f 0.25.
6. Aardappelziekten, waarmede rekening moet worden gehouden bij de veldkeuring en bij de selectie (18 blz., 1 tabel, 5 gekl. en 10 zwarte fig.). f 0.40.

6a. Guide pour l'inspection aux champs et pour la sélection des pommes de terre.

7. Insectenschade op gescheurd grasland in 1918 (8 blz.). f 0.08.
8. De Koolvlieg. (*Chortophila Brassicae Bché*) (19 blz., 13 fig.). f 0.25.
9. Ziekten van aardappelknollen (16 blz., 1 tabel en 17 fig.). f 0.25.
10. De Loodglansziekte onzer ooftboomen (12 blz., 2 platen); 2e druk. f 0.20.
11. Plantenziekten, waarmede rekening moet worden gehouden bij de veldkeuring (14 blz., 3 platen); 2e druk. f 0.20.
12. Verslag over de werkzaamheden van den Phytopathologischen Dienst in het jaar 1919 (48 blz.). f 0.65.
13. Le service phytopathologique aux Pays-bas (8 blz.). f 0.12.

13a. The Phytopathological Service in the Netherlands.

13b. Statens Plantepatologisk kontor i Nederlandene.

14. De bescherming van den mol (12 blz. met bijlage). f 0.20.
15. Proefnemingen met rook, ter bescherming van gewassen tegen nachtvorsten (23 blz., 11 fig.). f 0.70.
16. De aardappelwratziekte in Nederland (20 blz., 13 fig.). f 0.35.

16a. Black scab (wart disease) in the Netherlands.

16b. La maladie verruqueuse (gale-noire) des pommes de terre aux Pays-Bas.

16c. Der Kartoffelkrebs in den Niederlanden.

17. Vogelkultuur en vogelstudie (28 blz., 1 plaat, 1 staat). f 0.50.
18. Plantenziektenkundige waarnemingen I: Iepenziekte. Cattleya-kevertje. Tarweontsmetting (20 blz. en 1 plaat). f 0.30.
19. Bestrijding van plantenziekten in kleine tuinen I (20 blz., 3 platen, 22 fig.). f 0.30.
20. Wormstekigheid bij appel en peer (18 blz., 2 platen). f 0.25.
21. Bestrijding van plantenziekten in kleine tuinen II (18 blz., 5 platen, 25 fig.). f 0.35.
22. Plantenziektenkundige waarnemingen II: Gezondheidstoestand van te velde gekeurde aardappelen. Ga aan Arabis alpina. Vogelcultuur in fruittuinen (27 blz., 8 fig.). f 0.35.
23. De Strepenziekte van de gerst (18 blz., 4 platen). f 0.30.
24. Plantenziektenkundige waarnemingen III: Iepenziekte. Chloroclystis R. (40 blz., 4 platen). f 0.45.
25. Bestrijding van tomatenziekten in Engeland (reisverslag). f 0.15.
26. Ziekten en beschadigingen van tomaten (30 blz., 2 stat., 21 fig.). f 0.45.
27. Verslag over de werkzaamheden van den Plantenziektenkundigen Dienst in de jaren 1920 en 1921 (92 blz., 2 staten, 2 platen). f 1.—
28. Plantenziektenkundige waarnemingen IV: Over Emelten (40 blz., 4 platen). f 0.45.
29. De Groote en de Kleine Narcisvlieg (7 blz. en 1 plaat). f 0.10.
30. Vogelcultuur en Vogelstudie 1922 (28 blz., 12 fig.). f 0.35.
31. Verslag over de werkzaamheden van den Plantenziektenkundigen Dienst in het jaar 1922 (60 blz.). f 0.45.
32. Het vroeg rooien van aardappelen voor pootgoed (12 blz.). f 0.15.
33. Sproeien en Sproeiers (32 blz., 5 platen). f 0.30.
34. Verslag over de werkzaamheden van den Plantenziektenkundigen Dienst in het jaar 1923 (66 blz., 2 platen). f 0.60.
35. Plantenziektenkundige Waarnemingen V: Kool: Rotstronken, Stippel- en Randjeskool (12 blz., 9 platen). f 0.50.
36. De Plantenziektenkundige Dienst in Nederland (73 blz.). f 0.55.
37. De herdenking van het 25-jarig bestaan van den Plantenziektenkundigen Dienst, 29 November 1924 (44 blz.). f 0.40.